

Všichni jsme si rovni, ale... (2)

Žákovský sešit

Všichni jsme si rovni, ale... (2)

Žákovský sešit

Tvůrci vzdělávacího programu: PhDr. Jaromír Karpíšek, Ph.D.

RNDr. Jan Trávníček, MSc.

PaedDr. Marcela Chalupová

Mgr. Lukáš Ležák

Mgr. Kateřina Hotovcová

RNDr. Bc. Šárka Palcrová

Bc. Vojtěch Vejsada

Odborný garant: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

Fotografie a obrázky: Zdroje fotografií a obrázků jsou uvedeny na konci sešitu.

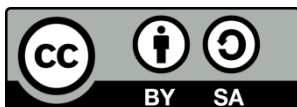
Pokud není uvedeno, je autorem fotografií a obrázků tvůrčí kolektiv (Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o.).

Místo: Jihlava

Rok: 2021

Uzávěrka faktografie a dat: 30. 4. 2021

Práva k užívání: Všechny materiály vytvořené v rámci vzdělávacího programu jsou k dispozici pod licencí Creative Commons Uvedte původ – Zachovejte licenci 4.0 (CC BY-SA 4.0).

Obsah

1. Kdo jsem a odkud pocházím? Poznej sám sebe	4
2. Čím bych chtěl být? Co pro to musím udělat? Učení a volba povolání. Životní plány a cíle: po čem toužím a co pro to udělám	7
3. Obtížné situace a řešení problémů. Náročná životní situace jako příležitost	10
4. Členové rodiny a jejich stereotypy ve vztazích. Co znamená být mužem nebo ženou v dnešní společnosti.....	12
5. Láska a rodičovství, co je nebo není normou? Komunikace a důvěra jako základ partnerství	16
6. Narušené rodinné vztahy. Domácí násilí	21
7. Stát. Teorie vzniku státu a hledání cesty mezi poslušností a svobodou.....	26
8. Občanem. Občanem regionu	32
9. Vlastnictví a sociální nerovnost. Sociální nerovnost práva menšin ČR a EU	36
10. Uplatnění a trh práce. Možnosti na současném trhu práce.....	41
11. Hospodaření a rozpočet. Rozdíly ve výdělcích mužů a žen	44
12. Peníze a dluh. Jak se vyhnout a jak ven z dluhové pastí?.....	48
13. Podnikání a podnikavost. Podnikavost a 21 st. Century competencies: kompetence úspěchu pro další generaci.....	52
14. Globální problémy. Válečné konflikty jako příčina společenských jevů.....	56
15. Náboženství, kultura a tradice. Práva žen a menšin v rozvojovém světě	59
16. Problémy soužití kultur. Migrační vlny. Předsudky a realita	63
17. Zdroje kapitol žakovského sešitu.....	66
18. Zdroje obrázků.....	75

1. Kdo jsem a odkud pocházím? Poznej sám sebe

Když máme určitý pocit, dokážeme o něm přemýšlet a dokážeme ho do určité míry i ovládat. Dokonce platí, že když dokážeme změnit to, co si myslíme, můžeme často změnit i to, jak se cítíme.

- **Jak souvisejí emoce, pocity a myšlenky?**

1. **Co se stalo ve vnějším světě?**

- Spíš doma v posteli a vzbudí tě zapraskání.

2. **Tvoje tělo reaguje emocí:**

- Cítíš strach, tělo je v napětí, stáhne se ti krk a žaludek, rozbuší se srdce.

3. **Přivede tě to na myšlenku:**

- Někdo nebo něco je v mém pokoji.

4. **A uvědomuješ si svoje pocity:**

- Bojím se!

5. **Ale potom tě napadne jiná myšlenka:**

- Ten zvuk mohl být z venku, vždyť tam moc fouká a občas se stane, že se takový zvuk ozve ze zahrady.

6. **A pak se cítíš jinak:**

- Je ti lépe, přichází uklidnění.

Techniky zvládnání emocí

Emoce máme všichni, patří k nám a neseme za ně odpovědnost. Emoce zpravidla rychle přijdou a zase rychle odejdou. Když je neovládáme nebo je popíráme, můžeme ublížit ostatním či sobě, můžeme si přivolat různá onemocnění, zažívat dramata ve vztazích s rodiči, kamarády nebo s partnery, můžeme mít problémy ve škole či později v práci. Proto není špatné vědět o technikách, jak si s emocemi poradit.

Obr. 1.1 Zvládáš své emoce?

- a) **Poznat, že emoce přichází**

Emoce většinou rychle přijdou a pak zase rychle odezní. V prvním intenzivním okamžiku se často stává, že nás emoce pohltí. Můžeme říci nebo udělat něco, čeho pak litujeme. První krok je tedy schopnost poznat, že mám emoci. Zaregistrovat ji.

- b) **Pojmenovat emoci**

Po rozeznání emoce je možné ji pojmenovat. Jakmile totiž dokážeme sami sobě říct, co prožíváme, sníží se naléhavost emoce. Můžeme např. položit sami sobě otázku: Jakou emoci v tuto chvíli cítím? Kde v těle emoci prožívám? Jaké myšlenky se mi honí hlavou? Co teď potřebuji?

c) Napočítat do deseti

Počítání do deseti dobře funguje, když jsme nahněvaní: možná to znáte – zaplaví vás vztek a hádka je na světě! Lze se naučit nejdříve napočítat do deseti. Často to stačí na to, aby vaše reakce nebyla tak prudká.

d) Vydýchat to

Téměř všechny techniky práce s tělem, jako například meditace či fyzické cvičení, začínají u dechu. Hluboký nádech a výdech představují první pomoc pro uvolnění napětí v těle.

e) Vybít z těla ven

Když je vzteku příliš, když cítíme velkou nespravedlnost nebo frustraci, je dobré realizovat nějakou fyzickou aktivitu. Třeba si jít zaběhat. Nebo je ještě jedna možnost: jděte někam, kde jste sami. Může to být v přírodě, někde v lese nebo třeba v posteli s duchnami a polštáři. Vztek vybijete, venku do hlíny či v pokoji do polštářů. Proč? Protože když si nenajdete způsob, jak se zbavit napětí, často se hromadí v těle. Můžete potom být na své blízké nepříjemní nebo se tato napětí mohou projevit formou psychického či fyzického onemocnění.

Obr. 1.2 Techniky zvládání emocí

f) Být upřímný a mluvit o nich tak, aby to nebylo osobní

Představte si, že se s někým bavíte a je vám v tom rozhovoru hodně nepříjemně. Může velmi pomoci váš pocit vyslovit. Jen je dobré se naučit, jak to udělat bez napadání ostatních. Srovnajte dvě možnosti, jak říci totéž:

„Ty jsi strašný!“	x	„Cítím se teď s tebou hodně nepříjemně.“
„Ty mě ničíš.“	x	„Je mi smutno z toho, jak to teď mezi námi vypadá.“

Věty na pravé straně na ostatní neútočí, ale popisují vaše pocity. Zpravidla platí, že se vám trochu uleví a ten druhý nemá hned pocit, že na něho útočíte (jako u vět vlevo).

Doporučené otázky pro reflexi:

- **Zkuste vlastními slovy popsat, jak se od sebe liší emoce a pocity. Na které z nich máme větší vliv?**
- **Vybavíte si některé možné techniky zvládání emocí?**
- **Můžete uvést příklad něčeho, co pro vás dnes bylo v lekci inspirativní?**

Otázky pro shrnutí:

Jak se liší pojmy emoce a pocit?

Jaké jsou techniky zvládání emocí?

Které čtyři základní emoce znáš?

2. Čím bych chtěl být? Co pro to musím udělat? Učení a volba povolání. Životní plány a cíle: po čem toužím a co pro to udělám

Není možné si přesně naplánovat budoucnost, protože nemáme v rukou vliv na všechny okolnosti. Ale můžeme si ujasnit, co chceme, nastavit si základní směr a způsob, jak můžeme cíle dosáhnout. Při stanovování životních cílů se často mluví o poslání a o hodnotách.

Poslání

- **Když vám někdo chce říct o svém poslání, o čem asi bude mluvit?**

Poslání je vlastně odpověď na následující otázky, které klademe sami sobě:

- Proč jsem tady?
- Co mám dát ostatním lidem a přírodě?
- Jaká je moje přidaná hodnota pro ostatní v mém okolí?
- Čím tento svět obohacuji nebo hodlám obohatit v budoucnu?

Obr. 2.1 Mé poslání

Říká se, že každý z nás nějaké poslání má. Někteří z nás mají ve svém poslání jasno už od dětství, jiní k němu směřují řadu let. Někdo své poslání několikrát během života změní. Nic není špatné – všechny tyto možnosti jsou v pořádku.

Hodnoty

Jednou z důležitých cest, jak se přiblížit ke svému poslání, je poznání pro vás důležitých **hodnot**. Když si je stanovujete, odpovídáte si na otázky:

- Na čem stojí můj život?
- Co je pro mě důležité?
- Jak se chovám ke svému okolí?

Krása	Přátelství	Vlídnost	Společenský status
Otevřenost	Naplnění	Znalosti	Úspěch
Soucítí	Zábava	Láska	Něžnost
Soutěživost	Šlechtnost	Skromnost	Šetrnost
Starost o druhé	Laskavost	Morálka	Tolerance
Odvaha	Vděčnost	Otevřenost	Důvěra
Kreativita	Harmonie	Vášeň	Pravdivost
Disciplína	Dobré zdraví	Zaujetí	Bohatství
Různorodost	Pomoc	Potěšení	Moudrost
Objevování	Upřímnost	Síla	Osobní svoboda
Dokonalost	Čest	Uznání	Trpělivost
Spravedlnost	Pohostinnost	Odpovědnost	
Víra	Lidskost	Bezpečí	
Rodina	Nezávislost	Seberealizace	

Cíle a jejich stanovování

Cíle jsou konkrétní definice toho, kam chceme dojít nebo čeho chceme dosáhnout. Když už máme odpověď na „PROČ TO CHCI“, můžeme hledat odpovědi na otázku, JAK to získám či CO pro to udělám – a k tomu složí cíle. Nejvhodnější cíle jsou definované podle pravidla **SMART**, tedy:

Písmeno	Co znamená
S	Specific: konkrétní
M	Measurable: měřitelný
A	Achievable: dosažitelný
R	Relevant: relevantní (hodící se k našemu životu)
T	Time-bound: ohraničený v čase

- **Podívejte se na následující cíl. Je podle vás vytvořený podle pravidla SMART?**
„Nejpozději za jeden rok uběhnu po rovině 5 kilometrů za 30 minut.“

Odpověď: Je to individuální, ale tento cíl může odpovídat pravidlu SMART.

- Je konkrétní.
- Lze ho změřit – je měřitelný.
- Pokud se už trochu hýbu a udělám si tréninkový plán, je pro mě dosažitelný.
- Je-li pro mě důležité zlepšit svoji fyzickou kondici, je relevantní.
- Má daný termín, je tedy ohraničený v čase.

Obr. 2.2 Cíle

→ Zadání pro žáky:

1. Vyberte si jednu z hodnot a jeden ze způsobů, jak se má projevit ve vašem životě z předchozí aktivity. Tento projev v životě případně upravte tak, aby splňoval pravidlo SMART.
2. Nakreslete na papír vodorovnou úsečku: vlevo jste vy (vaše jméno), vpravo je váš cíl.
 - Křivka mezi vámi a cílem směřuje několikrát nahoru i dolů. Dolů vás dostávají překážky, které potkáváte na cestě za vytyčeným cílem. Nahoru vás dostává to, co vám pomáhá překážky překonat.
 - Pojmenujte si 3 překážky, které na cestě můžete potkat, a napište je do grafu.
 - Pojmenujte, co vám pomůže překážky překonat, a napište to do grafu.

→ Bonusové úkoly:

- Existuje něco, co jste už pro vytyčený cíl udělali? Pokud ano, napište si to na začátek (může to být i to, že jste si tento graf nakreslili).
- Stanovte si nějaký dílčí SMART cíl na nejbližší týden či měsíc, který vám pomůže na cestě k dlouhodobému cíli na konci grafu.

- Vraťme se teď k otázce ze začátku hodiny (příprava na písemnou práci).
- ***Jak byste mohli obohatit svoji odpověď ze začátku hodiny? Šlo by využít hodnoty, SMART cíl nebo nakreslený plán?***
- ***Můžete uvést příklad něčeho, co pro vás dnes bylo inspirativní?***
- ***Můžete dát někdo nějaký příklad překážky na vaší cestě za cílem? Co jste identifikovali jako způsob, který by vám pomohl ji překonat?***
- ***Pokud chcete sdílet, jaký byl váš cíl? Byl spíše materiální, prožitkový; pro ostatní, pro vás?***
- ***Co znamenají jednotlivá písmena zkratky SMART?***

Otázky pro shrnutí:

Jaký je význam jednotlivých písmen pravidla SMART pro tvoření cílů?

Jaký je rozdíl mezi posláním a hodnotami? A mohou mít naopak něco společného?

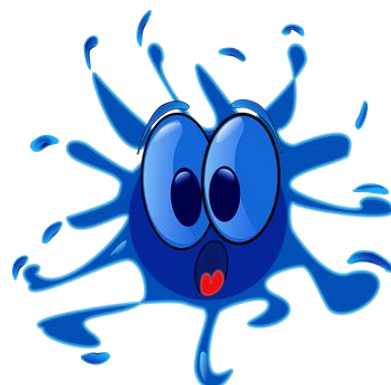

3. Obtížné situace a řešení problémů. Náročná životní situace jako příležitost

Deník

11. 11.

Milý deníčku... Je konec. Je mi z toho zle. Ale musela jsem to udělat. Nechci, aby se ke mně někdo takhle choval. Chci se ve vztahu cítit dobře, opečovávaná, přijímaná... Chci, abychom měli alespoň nějaké zájmy společné. Ale s Jirkou to tak nebylo. Snažila jsem se, ale nešlo to... Teď před chvílí jsem to ukončila. Cítím strašně moc pocitů zároveň, potím se a hrozně rychle mi tepe srdce, já se s ním fakt rozešla!

Obr. 3.1 Šok

Obr. 3.2 Popírání

13. 11.

Přece se po dvou letech nemůžeme takhle rozejít? Jak to může být všechno vmžiku pryč? Nesnesu to, že už se každý den nevidíme, že už spolu nejsme, že tu není, že do mě neryje, ale ani mě nehladí po vlasech a neobjímá. To nemůže být pravda. To je nesmysl, že by to skončilo takhle....

15. 11.

Nesnám celou tuhle situaci! Nesnám tyhle pocity! Nesnám ho! Nesnám, že je mi teď kvůli němu takhle! Proč o nás nebojoval? Proč nic neudělal?! Proč nic nezměnil? Proč jsem to vždycky musela být já, kdo na něčem pracoval?! Proč mu to bylo úplně jedno?! Mohli jsme mít tak hezký vztah... Nesnám to teď! Chce se mi křičet! Je tu tak prázdně...

Obr. 3.3 Agrese a hněv

Obr. 3.4 Smlouvání

17. 11.

Říkala jsem si, že bychom tomu mohli dát ještě šanci... Alespoň to zkusit, jestli se něco nezmění. Teď jsme si vyzkoušeli, jaké je to být bez sebe – a přiznejme si, je to dost nanic. Je nám určitě oběma hrozně. Mně je hrozně... Zítra se potkáme a zkusím mu to nějak říct. Třeba by to ještě nějak šlo...

18. 11.

Je mi zle. Dneska mi řekl, že je mu sice taky smutno, ale že se mu vlastně dost ulevilo, když už spolu nejsme. Že teď potřebuje být sám a je mu tak dobře... Tohle jsem vůbec nečekala... Nechápu to. Je mi hrozně. Přes slzy už ani nevidím, co píšu... Hrozně to bolí. Všechno je úplně k ničemu... Nic nemá cenu. K ničemu to nebylo. Vztahy jsou úplně k ničemu!

Obr. 3.5 Deprese

30. 11.

Nic se mi nechce. Dny jsou jeden za druhým úplně stejný. Kamarádi se mě snaží vytáhnout ven, ale já nemám na nic náladu... Mám pocit, že nic nemá cenu. Nemá cenu se o něco snažit. Jsem tak unavená... Jsem ráda, že jdu jen do školy a zpátky. Na nic jiného mi nezbývá energie...

Obr. 3.6 Smíření ke změně

20. 12.

Poslední měsíc byl pro mě docela náročný. Ale s blížícími se Vánocemi, s tou pěknou atmosférou, která je v ulicích i doma, s rodinou, která se setkává a pečeme společně cukroví, už je mi líp. Není to ještě úplně ono, ale už začínám chápat Jirku, když říkal, že se mu ulevilo. U mě to trvalo teda podstatně dýl, ale taky ten pocit teď registruju. Úlevu. Ne všudypřítomné hádky, nekončící nedorozumění a nepochopení. Nějak to půjde... Dokážu být i sama. Ostatně, úplně sama přece nikdy nejsem. Mám rodinu a kamarády. A k tomu doufám, že se brzy objeví někdo, s kým budu moct navázat vztah podle mých představ.

- ***Řada odborníků doporučuje vést si každý den deník. Proč si myslíte, že je psaní deníku tak často doporučováno?***
- ***Kdybyste měli najít něco pozitivního, co dívka krize přinesla, co by to bylo?***

Otázky pro shrnutí:

Jakými fázemi procházíme, když se vyrovnáváme s těžkými životními událostmi?

Co to znamená krize?

4. Členové rodiny a jejich stereotypy ve vztazích. Co znamená být mužem nebo ženou v dnešní společnosti

Pohlaví a gender

Muž a žena nejsou stejní. Co ale vytváří odlišnost mezi nimi – je to „biologie“, nebo „společnost“?

- ***V čem jsou podle vás muž a žena odlišní? A co naopak platí opravdu pro všechny?***

Žena a muž se mezi sebou různí dílčími biologickými odlišnostmi, mají odlišné **pohlaví**. Toto se v průběhu historie v podstatě nemění. Co se naopak liší mezi různými kulturami i v jedné kultuře během času je společenské vnímání rozdílu mezi ženami a muži, které označujeme pojmem **gender**. Je důležité si uvědomit, že **gender a pohlaví nejsou totéž**, i když se i dnes můžeme setkat s takovým tvrzením, že rozdíly v genderu = rozdíly v pohlaví. Na to pozor – je to nesmysl a ukážeme si postupně proč.

- ***Jaké jsou obecné představy o tom, jaký je muž a jaká je žena?***

Obr. 4.1 Odlišnost

V současnosti a v našem „západním“ světě **zobecněný obraz muže a ženy** vypadá asi takto:

Obr. 4.2 Představy

- **Od „typického“ muže** očekáváme, že bude silný, dominantní, aktivní, spíše racionální, výkonný a zaměřený na ochranu a obživu rodiny.

- **Od typické ženy** očekáváme, že bude fyzicky atraktivní, citlivá a pečující a orientovaná na rodinu.

- ***Jsou opravdu všechny ženy takové a muži takoví? Uvedete příklad konkrétních situací, které se vymykají tomuto schématu?***

V dnešní společnosti můžeme vidět, že se **reálné potřeby žen a mužů proměňují a jsou mnohem pestřejší**, je více alternativ. Příklady takových odchylek od výše uvedeného stereotypu:

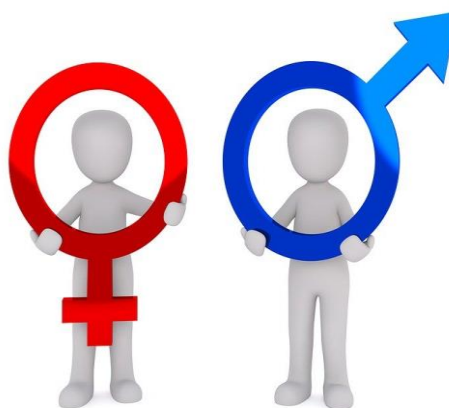
- muži, kteří chtějí zůstat na rodičovské dovolené;
- muži, kteří rádi vaří a uklízejí;
- ženy, které nechtějí mít děti;
- ženy, které mají ve svých zemích klíčové politické postavení (např. v roce 2020 Německo, Slovensko atp.).

Je dobré znovu zdůraznit, že tento náš pohled se zásadně liší od pohledu na muže a ženy u nás v jiné době (např. v dávné minulosti) nebo v této době, ale jinde ve světě. Je tedy daný společensky, nikoliv biologicky; nejde o rozdíly v pohlaví, ale o rozdíly v genderu.

PŘÍKLAD: Margaret Mead popsala v roce 1935 kmen Čambuli, kde jsou muži považováni za „drbný“, pečují o druhé, starají se o vlastní vzhled, natáčejí si vlasy a hojně se zdobí šperky. Jsou okouzlující, půvabní a koketní. Ženy jsou naopak dominantní a energické, starají se o záležitosti spojené s ekonomikou, rybaří, kontrolují veškerý obchod a diplomacii kmene, iniciují sexuální vztahy a nenosí šperky. Zajímavé je, že příslušníci kmene věří, že jejich společenské uspořádání je dáno biologickými rozdíly mezi ženami a muži, věří, že jsou taková „od přírody“ a stejné je to „všude na světě“.

Genderové stereotypy a diskriminace

Takže docházíme ke konfliktu: máme obecný předpoklad, že všechny ženy mají podobné potřeby a jsou odlišné od všech mužů, ale v realitě tento předpoklad neplatí. Osobní potřeby konkrétní ženy či muže nemusejí odpovídat obvyklým genderovým představám. Tento mylný předpoklad tedy vytváří **genderové stereotypy**. Když je společnost nastavená jinak, než to máte zrovna vy, může dojít k potlačení vašich osobních potřeb, tedy k **diskriminaci**. Na základě genderových stereotypů tedy dochází k diskriminaci konkrétních žen a konkrétních mužů.

Obr. 4.3 Stereotypy

Na základě genderových stereotypů však dochází i k **diskriminaci celých skupin**. Žijeme v době, kdy téměř ve všech známých společnostech jsou muži dominantní, respektive nadřazení. Muži (jako skupina) mají téměř všude na světě větší moc než ženy. Přitom si muži tato svá zvýhodnění typicky neuvědomují, protože jsou brána jako samozřejmost.

- **Zkuste najít důkazy o zvýhodňování mužů a diskriminaci žen v dnešním světě.**

Důkazy nerovného postavení mužů a žen v dnešním světě:

- jazyk preferuje mužský rod („My všichni občané Kraje Vysočina...“);
- křesťanství mluví o bohu jako o muži (kolikrát v životě jste si boha představili jako ženu?), Ježíš je muž, Boha oslovuje jako „otce“, jeho učedníci jsou všichni muži, svědectví o jeho životě vydávají výhradně muži atd.;
- rozhodování (od roku 1989 do roku 2020 činilo průměrné zastoupení žen v české vládě 12,5 %, od roku 2014 se situace zlepšuje, zastoupení se pohybuje mezi 20 až 30 %);

Obr. 4.4 Důkazy

- ženy na srovnatelných pracovních pozicích berou o 20 % menší odměnu než muži;
- v oblasti neplacené práce (péče o děti a domácnost) jsou mezi muži a ženami patrné velké rozdíly v objemu času věnovaného těmto aktivitám;
- ve vzdělávání jsou často uváděny „mužské“ koncepty, které neodpovídají současnému poznání (příkladem je téma početí, tedy oplodnění vajíčka spermií).

Příklad tématu početí jako mužského konceptu

- **Zkuste popsat, jak probíhá oplodnění vajíčka spermií.**

Je totiž vědecky dokázáno, že vajíčko v těle ženy pasivně nečeká na nejrychlejší spermii. Místo toho si vajíčko aktivně volí a vybírá, kterou z okolo plovoucích spermií nechá proniknout přes svůj ochranný obal.

Kdy se podařilo prosadit rovné příležitosti:

Na tyto skutečnosti reaguje **prosazování rovných příležitostí žen a mužů**. Cílem je zabránit znevýhodňování konkrétních žen a mužů. Rovnost žen a mužů je přitom nutné chápat jako rozšiřování prostoru pro uplatnění každého člověka na základě skutečných potřeb a schopností. Důležité je umožnit každému chlapci a každé dívce, aby rozvíjeli své osobní dispozice a zájmy bez ohledu na genderové představy panující v dané společnosti.

Konkrétními příklady, **kdy se podařilo prosadit rovné příležitosti**, jsou např. změny v oblasti školství nebo volebního práva. Například v Saudské Arábii bylo volební právo pro ženy uzákoněno až v roce 2015. Rovné příležitosti se ale objevují jako téma v řadě dalších oblastí – uveďme několik příkladů.

Obr. 4.5 Prosazení

- Vzdělání: Ženy mají podle zákona zajištěn stejný přístup ke vzdělání jako muži (dříve mohli studovat na univerzitách pouze muži, ale i dnes jsou některými pedagogy považováni chlapci za nadanější v oblasti přírodních věd než dívky).
- Práce: Současná legislativa přinesla zrovnoprávnění na pracovním trhu (přesto jsme svědky nelegální diskriminace žen např. při pracovních pohovorech).
- Neplacená práce: Např. v ČR se pro muže uzákonila možnost čerpat rodičovskou dovolenou (od roku 2001) nebo došlo k zavedení otcovské dovolené na 7 dní od roku 2018.
- Politika: V roce 1920 získaly v tehdejší ČSR ženy volební právo (přesto je i dnes podíl žen např. v politických stranách viditelně nižší než mužů).
- První neprůstřelné vesty byly pro ženy velmi nepohodlné. Bylo to proto, že se jako vzor lidského těla při vývoji vest bralo v úvahu pouze mužské tělo. Dnes jsou neprůstřelné vesty přizpůsobené potřebám obou pohlaví.
- První generace bezpečnostních pásů měly za následek vážná zranění těhotných žen, protože se při jejich vývoji pracovalo pouze s modelem mužského těla. Dnes jsou pásy vyvíjeny spravedlivěji.

Otázky k diskuzi:

- *Vraťte se k úvodní otázce (letadlo). Změnili byste něco na své odpovědi po dnešní hodině?*
- *Můžete uvést příklad něčeho, co pro vás bylo inspirativní?*
- *Zkuste vlastními slovy popsat klíčové pojmy či témata, které jsme dnes probírali.*
- *Jaký je rozdíl mezi pojmy „gender“ a „pohlaví“?*
- *Jak jsou u vás doma rozděleny činnosti v péči o děti a domácnost?*
- *Napadly vás nějaké další oblasti, kde se genderové stereotypy objevují?*

Otázky pro shrnutí:

? Jaký je rozdíl mezi pojmy gender a pohlaví?

? Jak bys vysvětlil pojem rovné příležitosti?

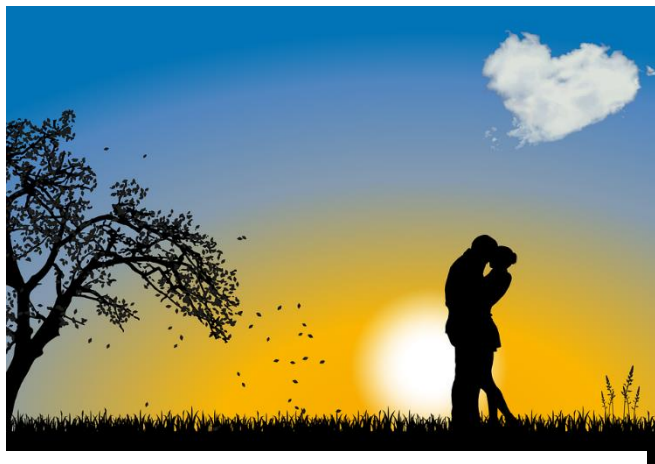

5. Láska a rodičovství, co je nebo není normou? Komunikace a důvěra jako základ partnerství

Univerzální recept na úspěšný vztah neexistuje. Každý jsme jiný a každý pár má odlišné potřeby, priority, jiné kořeny a další. Pro každého z nás jsou v různé míře důležité např. tolerance, smysl pro humor, intimita, vzájemná podpora, schopnost dělat kompromisy nebo druhého podpořit, laskavost (dobré úmysly) a další. Přesto lze říci, že existují určité základní pilíře, které partnerství pomáhají:

- důvěra,
- fungující komunikace,
- pocit vzájemného porozumění.

Obr. 5.1 Důvěra

Důvěra

- ***Jak průměrně často si podle vás čerství partneři vzájemně lžou?***

Podle řady výzkumů je důvěra pro vztahy vůbec nejdůležitějším faktorem. Přitom bylo ale zjištěno, že na začátku vztahů si údajně partneři často vzájemně lžou nebo si neříkají „úplnou pravdu“, a to prý dokonce při každé třetí příležitosti. Důvěra ale není jen o tom, zda si s partnerkou či s partnerem říkáte pravdu.

- ***Jak se podle vás asi cítí partner ve vztahu, kde funguje důvěra?***

O vztahu, kde je vysoká míra důvěry, lze říci:

Obr. 5.2 Odlišnost?

- cítíme se v něm bezpečně, nemáme problém „odložit zábrany“;
- máme od vztahu a od partnera pozitivní očekávání;
- máme motivaci vztah bránit proti vnějším hrozbám;
- věříme, že ten druhý bude jednat způsobem, který bude ve prospěch vztahu;
- nemáme problém se sebeodhalením, se sdílením našich tajemství.

- ***Jaké vlastnosti bude mít člověk, kterému nebudete důvěřovat?***

Můžeme se také podívat na kritéria, která podporují vznik důvěry, nebo naopak nedůvěry:

- **Jaké vlastnosti má člověk, kterému nedůvěřujeme?**

Důvěra	Nedůvěra
Upřímnost, poctivost, spravedlnost	Nemorálnost, lživost
Spolehlivost	Nespolehlivost
Nezávislost	Závislost
Zdvořilost	Nezdvořilost
Skromnost	Vychloubačnost
Nekonfliktnost	Konfliktnost, agresivita

Komunikace

→ Srovnajte dva způsoby komunikace ve vztahu. Přikloňte se k jedné z možností, která vám vyhovuje, a popište, proč vám přijde lepší než ta druhá.

<i>Už zase jsi přišel pozdě! Jsi takový sobec, jsi dokonce horší, než můj táta – a to je co říct! Musíš s tím něco udělat. Tohle už mi nikdy nedělej, jinak se s tebou rozejdu!</i>	<i>Přišel jsi o 20 minut pozdě a nestalo se to poprvé. Cítím teď zklamání, protože potřebuji vědět, že ke mně máš respekt. Potřebuji při setkání s tebou více jistoty. Byl bys ochotný si o tom promluvit?</i>
---	--

Pro jednotlivé způsoby komunikace lze použít výraz komunikace násilná (příklad vlevo) a nenásilná (příklad vpravo). V tabulce níže jsou jejich charakteristiky.

Násilná komunikace používá především: SOUDY (výčitky, srovnávání, kritika, nálepky, urážky), HROZBY (vynucujeme si něco pomocí výhrůžek a trestů). Obecně lze říci, že je to komunikace hodnotící (zde tedy spíše odsuzující).	Nenásilná komunikace je: POPISNÁ: neobsahuje posuzování, interpretace, hodnocení, soudy či domněnky. Nesoudím druhého jako špatnou osobu, ale s jeho názory nemusím souhlasit; ZAMĚŘENÁ NA POCITY: popisují, jak se cítím; ZAMĚŘENÁ NA POTŘEBY: odhalím, co potřebuji, mohu se také zeptat, co potřebuje ten druhý.
--	---

Uvedená metoda nenásilné komunikace (autor Marshall Rosenberg) vychází z toho, že v ní sdělujeme svoje potřeby **bez hodnocení** ostatních.

→ Zkuste si ověřit, jak dobře dokážete rozeznat neutrální popis od hodnocení.

VZOR:

1. Aleš se tento týden sobecky cpal dopředu. (*Hodnocení – je to můj názor, nikoliv pozorování.*)
2. Aleš byl tento týden každý den první ve frontě v jídelně. (*Prostý popis, je to pozorování situace a ve větě není žádné hodnocení.*)

Další příklady:

3. Moje máma je hodný člověk.
4. Jan se příliš učí.
5. Moje sestra si často nevyčistí zuby.
6. Eva mi řekla, že mi sluší bavlněný svetr.
7. Můj bratr si včera u televize kousal nehty.
8. Petr se mě zeptal na domácí úkol.

Bonusové téma: Přitažlivost

Přitažlivost

Přitažlivost je hodně ovlivněna hormony (jak si „voníme“), výchovou a společností (co považujeme za „atraktivní“, jak vypadá náš přijímaný model „krásky“), také jsme ovlivněni našimi rodiči. Podvědomě si hledáme partnera, který se našim rodičům typově podobá. K přitažlivosti také patří „polarita“ mezi ženským a mužským principem, která je zjednodušeně popsána v tabulce:

„Ženský pól“	„Mužský pól“
Změna	Stabilita
Přizpůsobivost	Odolnost
Tvořivost	Struktura
Intuice	Analýza
Spolupráce	Soutěž

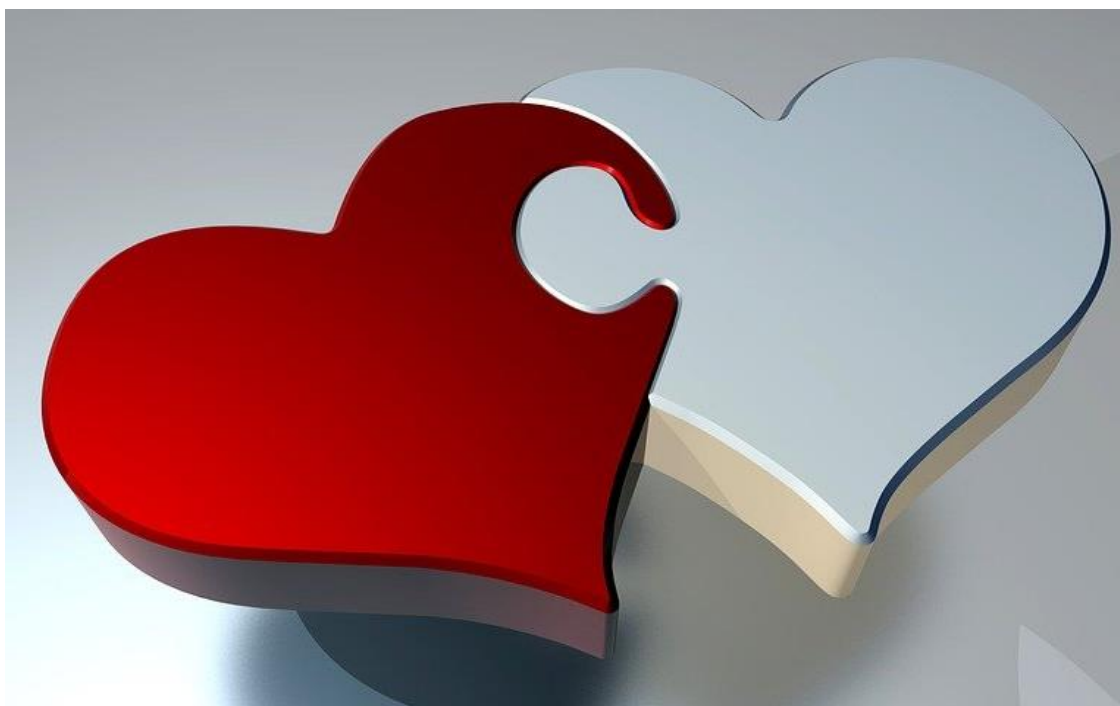
Možná si myslíte, že „ženský pól“ patří ženám a „mužský“ mužům. Ale není to pravda. Každý z nás, jak muži, tak ženy, v sobě máme obě části. Dokonce se zdá, že jsou přibližně stejně zastoupené. Pouze vlivem výchovy se chlapci orientují více na „mužský“ pól a dívky na ten „ženský“, ale není to pravidlo. Mezi partnery funguje přitažlivost, když se umí naladit na opačné póly, tedy když je jeden z partnerů spíše v „ženské polaritě“ a druhý spíše v „mužské“. Párům to často funguje ještě lépe, když se partneři umí vědomě „pohybovat“ v obou pólech.

Naopak to nefunguje, když mají oba partneři pouze jednu polaritu přibližně stejné intenzity. Protože se oba chovají pouze podle jednoho stejného pólu, jsou do jisté míry stejní. Mohou pak být až tak moc stejní, že mezi nimi není žádné „napětí“. Takové vztahy spíše působí jako kamarádství než jako vztah plný napětí a přitažlivosti mezi partnery. Dobrá zpráva je, že se práci s polaritou lze naučit a pracovat na tom.

Test „jazyků lásky“

Obr. 5.3 Test lásky

→ U každé z 10 dvojic vyberte vždy to tvrzení, se kterým více souhlasíte. U něj si poté zaškrtněte písmeno na jeho konci (A, B, C, D, E). I když budete mít pocit, že na vás tzv. sedí obě tvrzení, vždycky se rozhodněte pouze pro jedno.

1. Jsem ráda/rád, když se mě moji blízcí často dotýkají. **E**
Jsem ráda/rád, když mě moji blízcí slovně povzbuzují. **A**
2. Opravdu mě moc potěší, když mi někdo věnuje plnou pozornost. **B**
Opravdu mě moc potěší, když pro mě někdo něco konkrétního udělá. **D**
3. Když mi někdo dá dárek k narozeninám, cítím se být milována/milován. **C**
Když mi někdo při narozeninách řekne něco, co pro mě moc znamená, cítím, že mě miluje. **A**
4. Když mi moji blízcí s něčím pomohou, cítím, že mě mají rádi. **D**
Když se mě někdo blízký dotýká, cítím, že mě má rád. **E**
5. Oceňuji, když mi někdo blízký trpělivě naslouchá, aniž by mě přerušoval. **B**
Oceňuji, když si na mě někdo v den, kdy slavím svátek či narozeniny, vzpomene a dá mi dárek. **C**
6. Když někoho požádám o laskavost a on to pro mě s radostí udělá, cítím, že mě má rád. **D**
Když mi někdo říká, jak moc si mě váží, cítím se milovaná/milován. **A**
7. Když mi někdo, koho obdivuji, položí ruku kolem ramen, cítím, že mě má rád. **E**
Když dostanu dárek od někoho, koho obdivuji, moc to pro mě znamená. **B**
8. Když s někým pro mě důležitým něco děláme a při tom si hezky povídáme, cítím, že k sobě máme blízko. **B**
Když se mě přátelé a lidé, které mám ráda/rád, hodně dotýkají, cítím, že k sobě máme blíž. **E**
9. Když mě někdo překvapí dárkem, vím, že na mě myslí. **C**
Když mi někdo pomůže s mými povinnostmi, cítím, že mě má rád. **D**
10. Mám ráda/rád, když mě lidé pochválí a řeknou, že vypadám dobře. **A**
Když lidé věnují svůj čas tomu, aby porozuměli mým pocitům, cítím, že mě mají rádi. **B**

Otázky pro shrnutí:

Na jakých principech jsou založeny fungující vztahy?

Co to znamená nenásilná komunikace? Jaká má pravidla?

6. Narušené rodinné vztahy. Domácí násilí

OBĚŤ a AGRESOR (aktéři)

Vzali jsme se po roce známosti. Byla jsem zamilovaná až po uši. Do roka se nám narodila dcerka a od té doby se v tom plácáme. Manžel se změnil. Je vzteklý a do toho začal žárlit na všechno a všechny včetně své vlastní dcery. Jinak je k nám oběma tak milý a pozorný, ale co začal mít problémy v práci s jedním závistivým kolegou, ze kterého nakonec udělali jeho nadřízeného, jde všechno z kopce. Zkoušela jsem ho přemluvit, aby odešel. Vůbec mě neposlouchal. Člověka jeho schopností všude přivítají s otevřenou náručí. Odvětil, že tomu vůbec nerozumím, a důrazně mě varoval, ať do ničeho nestrkám svůj všetečný nos. Vynadal mi. Nakonec mě chytil za zápěstí a stiskl jej, až to zabolelo, se slovy, že on z boje neutíká. Musela jsem mu slíbit, že se tím zabývat nebudu, až potom mě pustil. Od té doby tedy bojujeme, ale je to čím dál horší. (pořadí: – fáze:; aktér:)

Hrozně mě mrzí, že všechno, co se stalo, musí odnést má rodina. Nejdřív zatočím s tím arogantním zmetkem. Už mám plán, jak to provést. Až to klapne, bude vše stejné jako dřív. Ženě a dceři vše vynahradím. Doufám, že mou omluvu přijala. Nevím, co to do mě vjelo. Snad jsem její lásku nadobro neztratil. Stát se tohle, raději to úplně skoncovat. (pořadí: – fáze:; aktér:)

Zkusila jsem se na situaci na manželově pracovišti přeptat. Když se to dozvěděl, řval jako tur, že teď jsem dosáhla svého. Všichni se mu smějí a za zády pošklebují, že jeho situaci musí řešit ženská. Oponovala jsem, že si jenom polepší a že se nám bude lépe dýchat. Snažila jsem se ho přesvědčit, aby si to ještě promyslel. Nadával mi a vše vyvrcholilo slovy: „To byl poslední podraz! Určitě sis polepšila.“ Pak mi vrazil facku, až jsem upadla. (pořadí: – fáze:; aktér:)

Dnes vážně přestřelila. Mám se vzdát všeho, kvůli čemu jsem tvrdě dřel, a všechno obětovat nějakému nýmandovi. Dokonce se ještě vyptávala, za kým by měla zajít, aby mě ocenili. Důrazně jsem ji varoval, ať nikam nestrká frňák, jinak přes něj dostane. To už bych pak mohl rovnou odejít a mít z ostudy kabát. Tohle musím vyřešit sám. Než se rok s rokem sejde, ta vedoucí pozice bude moje a pak bude vše zase v pořádku jako dřív. (pořadí: – fáze:; aktér:)

To snad ani nebyl on. Úplně mi ho tam změnili. Ze začátku jsem z něj měla strach a hrozně mě mrzelo, co se stalo. Asi jsem do té firmy vážně neměla chodit. Všechno jsem tím jenom zhoršila. Určitě by se nic z toho nestalo, nebýt špatné situace tam. Naléhavě jsem cítila, že ho začínám ztrácet. Veškeré myšlenky jako by křičely: „Aby tak nakonec mou vinou malá ztratila tátu!“ Udělala jsem vše proto, aby v téhle zoufalé situaci měl manžel klid a domov, a hlavně aby ho měla naše dcera. Snažila jsem se udělat co nejvíce, abychom zase byli rodina. Zlepšilo se to. Manžel byl pozorný a na nás obě moc hodný. Občas jsem měla pocit, že za to, jak jsem byla hloupá, bych se sama měla denně zfackovat před zrcadlem. (pořadí: – fáze:; aktér:)

Vlepil jsem jí pořádnýho facáka! Zasloužila si to. Tohle už mě fakt nebaví. Už to vypadalo, že si vzala mou výstrahu k srdci. Fakt jsem se snažil vyřešit vše po dobrém, ale ona nejdřív souhlasí s podmínkami, a pak je zase poruší a strká nos, kam nemá. Takhle mě ztrapnit před celou firmou. Co si myslí, že ze mě bude dělat idiota? Si chce polepšit...? Nejspíš zdrhnout k někomu, jako je ten mladej frajer, kterej mi přebíral vedoucí pozici. Tak na to ať zapomene! Svý rodiny se nikdy nevzdám! (pořadí: – fáze:; aktér:)

A. Seřadte výše uvedené krátké texty situací tak, jak jdou podle vás chronologicky za sebou (očísľujete je od 1 do 6).

→ **Určete, do jaké fáze domácího násilí každá ze situací spadá (fáze jsou zastoupeny rovnoměrně a může mezi nimi být delší časový posun).**

Fáze domácího násilí: **usmiřování, omluvy a lítost (U); agrese (A); tenze a nadávky (T)**

→ **Jak se asi bude příběh vyvíjet dál?**

Obr. 6.1 Násilí na ženách

B. Pomocí rozboru krátkých textů rozdělte způsoby jednání a označte je písmeny O (oběť), nebo A (agresor). K nim přiřaďte odpovídající citáty (věty, úryvky vět) z textu.

Agresivní chování

Emoční vypětí

Hledání chyby jen a jen v sobě

Nekompromisní postoj s cílem ukázat, kdo je pánem situace

Obviňování jiných z vlastního selhání

Odříznutí od kontaktů a přátel, jako by krom partnera a dětí nikdo jiný ani neexistoval

Omlouvání partnerova chování

Omlouvání sebe sama

Pocity viny

Potřeba být přínosem

Potřeba mít věci i oběť pod kontrolou

Vnější okolnosti jako příčina partnerova násilného chování

Snaha hledat společné řešení

Snaha odčinit špatné a získat odpuštění

Snaha zlepšit celou situaci a víra, že se partner změní a vše se v dobré obrátí

Strach ze ztráty partnera/ky

Strach ze ztráty partnera/ky

Ztráta sebeúcty

Ztráta sebeúcty

Ztráta soudnosti

Ztráta soudnosti

Zvýšení stresu a zoufalství z nové situace

→ **Jakou formu má domácí násilí v příběhu? (Lze zvolit i více forem najednou a udělit jim pořadí dle míry jejich zastoupení v příběhu.)**

Ekonomické

Fyzické

Psychické

Sexuální

Obr. 6.2 Výsledek = slzy

C. Stručným vyjádřením vyvráťte mýty a nepravdy, které se vztahují k domácímu násilí, nebo o nich diskutujte.

- › Domácí násilí se týká jen několika málo rodin a je tedy spíše výjimkou.
- › Domácí násilí se vyskytuje pouze u sociálně slabších vrstev, kde je agrese kombinována i s mnoha dalšími sociálně patologickými jevy jako jsou závislosti (alkoholismus, drogy), prostituce, sexuální úchytky (pedofilie, zoofilie, nekrofilie, voyeurství...).
- › Domácí násilí? Jsou to spíše drobné partnerské neshody nebo hádky, které u některých párů můžou přerůst v tzv. italskou domácnost.
- › Příčinou domácího násilí je ztráta kontroly nad sebou samým v důsledku závislostí (alkohol, drogy) nebo vypjatých stresových situací.
- › Oběti (převážně ženy) si za domácí násilí mohou samy tím, že protistranu provokují nebo vyprovokovaly. „Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.“
- › Domácí násilí v jeho sexuální podobě je vlastně pouze projevem submisivního masochismu jednoho z partnerů. Kde je masochista, tam musí být sadista.
- › Něco takového není možné. Kdyby to bylo tak hrozné, oběť by ze vztahu dávno odešla.
- › Oběť si přece takového agresora/ku vůbec neměla brát. To neviděl/a, s kým chce žít, založit rodinu...?

Otázky pro shrnutí:

To si oběť neuvědomila, s kým žije a s kým založila rodinu? Dokdy má smysl v takovém vztahu zůstat?

Jaké formy může domácí násilí mít?

Dokážeš odhadnout, jak se bude dál vyvíjet nastíněný příběh domácího násilí?

7. Stát. Teorie vzniku státu a hledání cesty mezi poslušností a svobodou

A. Teorie vzniku státu: Přiřadte k popiskům názvy příslušných teorií a uveďte příklady.

..... – panovník je živým ztělesněním boha nebo jeho přímým následovníkem.

..... – panovník vládne z boží vůle.

..... – stát vzniká rozrůstáním rodiny – rody se stejnými předky.

..... – panovník je vlastníkem země – propůjčuje léna (feudalismus), za to získává poslušnost vůči zákonům, daně a vojenskou službu.

..... – lidé se vzdali části svých práv výměnou za ochranu – zákonost; vládce lze odvolat nebo je jeho vláda časově omezena na období, kdy se moc přechodně vrací do rukou lidu a ten zvolí nástupce.

..... – silní vládnou slabým vojenskou silou a penězi jako hlavním prostředkem k dosažení cílů v duchu hesla „účel světí prostředky“.

..... – ženy se vzdaly svých práv ve prospěch mužů, aby se mohly více věnovat rodině – nutnost k zajištění přežití. Obětovaly se!

Nabídka: *feministická, násilná, patriarchální, patrimoniální, smluvní, teokratická, teologická*

B 1. Texty k teorii vzniku a fungování státu

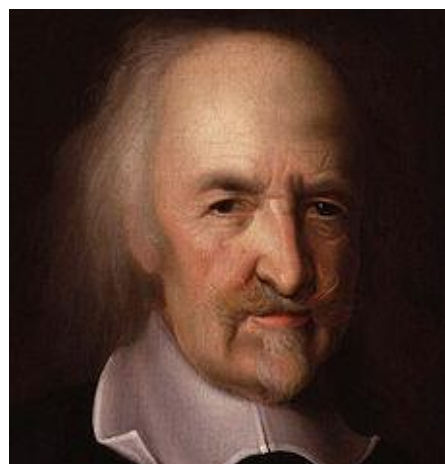
HOBBS, Thomas, Leviathan neboli látka, forma a moc státu církevního a občanského, s. 68–69, (17. kapitola, „O příčinách, vzniku a definici státu“).

„O nějakém státu se říká, že vznikl *ustavením*, jestliže se *množství* lidí dohodne a *každý s každým se úmluvou zaváže*, že kdokoli – jak ten, kdo *hlasoval pro*, tak také ten, kdo *hlasoval proti* – má autorizovat stejným způsobem všechny činy a soudy každého *člověka* nebo každého *shromáždění lidí*, jimž bylo většinou dáno *právo zastupovat* osobu všech (to znamená být jejich *reprezentantem*), jako kdyby byly jeho vlastní, a to za účelem mírového spolužití a k ochraně před jinými lidmi.

Takovéto ustavení nějakého státu podmiňuje všechna práva a pravomoci toho nebo těch, na něž byla přenesena, se souhlasem shromážděného lidu svrchovaná moc.“

HOBBS, Thomas, Leviathan neboli látka, forma a moc státu církevního a občanského, s. 68, (17. kapitola, „O příčinách, vzniku a definici státu“).

„Toto je více než souhlas nebo shoda. Je to skutečná jednota jich všech v jedné a téže osobě, uskutečněná úmluvou každého s každým takovým způsobem, jako kdyby každý řekl každému: *Autorizuji tohoto člověka nebo toto shromáždění lidí a přenáším na ně své právo mi vládnout pod podmínkou, že také ty jim rovněž přenešeš svá práva a budeš autorizovat všechny jejich činy.* Jestliže se to stalo, nazývá se toto množství lidí takto sjednocené v jednu osobu STÁT, latinsky

Obr. 7.1 Thomas Hobbes

CIVITAS. Toto je zrod onoho velkého LEVIATHANA nebo spíše (řečeno uctivěji) onoho *smrtného Boha*, jemuž vděčíme pod *nesmrtelným Bohem* za svůj mír a obranu. Neboť touto autoritou, propůjčenou mu každým jednotlivcem ve státě, má k dispozici tolik moci a síly, které byly na něho přeneseny, aby byl takto vzniklou hrozbou moci schopen formovat vůli všech k míru doma a na vzájemnou pomoc proti vnějšími nepříteli. V tom také tkví podstata státu, který (mám-li jej definovat) je *jednou osobou, jejíž činy autorizoval každý jednotlivce velkého množství lidí vzájemnou úmluvou každého s každým za tímto účelem, aby mohl užívat síly a prostředků jich všech, jak uzná za vhodné, pro jejich mír a společnou obranu*. A ten, kdo tuto osobu ztělesňuje, se nazývá SUVERÉN; říká se o něm, že má suverénní moc. A každý jiný vedle něho je jeho PODDANÝ.“

LOCKE, John, Dvě pojednání o vládě. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 179–180, 181, (kapitola VII, „O politické čili občanské společnosti“, odstavec 87 a 90).

„87. Člověk, jsa narozen, jak bylo dokázáno, s nárokem na dokonalou svobodu a nebrzděné požívání všech práv a výsad přirozeného zákona stejně s kterýmkoli jiným člověkem nebo počtem lidí ve světě, má od přirozenosti moc nejen zachovat své vlastnictví, to je svůj život, svobodu a jmění, proti bezprávím a útokům jiných lidí, nýbrž i soudit a trestat porušení onoho zákona u jiných tak, jak to podle jeho přesvědčení přestupek zasluhuje, i samou smrtí u zločinců, kde to ohavnost činu podle jeho mínění vyžaduje. Ale protože politická společnost nemůže existovat ani se udržet, aniž sama má moc chránit vlastnictví a za tím účelem trestat přestupky všech členů oné společnosti, tam a toliko tam je politická společnost, kde každý z členů se vzdal této přirozené moci a odevzdal ji do rukou společenství ve všech případech, kde není vyloučen z toho, aby se odvolal pro ochranu k zákonu jím zavedenému. A ježto tím je vyloučen

Obr. 7.2 John Locke

veškerý soukromý soud každého jednotlivého člena, stává se společenství rozhodčím a rozhoduje podle stanovených stálých a nestranných pravidel, týchž pro všechny strany, a lidmi, majícími oprávnění od společenství k provádění oněch pravidel, soudí všechny neshody, jež mohou vzniknout mezi kterýmikoli členy oné společnosti o nějaké právní věci, a trestá ony přestupky, jichž se kterýkoli člen společnosti dopustil proti ní, takovými tresty, jež zákon stanovil. Dle toho je pak snadné rozeznat, kdo jsou a kdo nejsou pospolu v politické společnosti. Ti, kdo jsou spojeni v jedno těleso a mají společné zavedené právo a soudnictví, k němuž by se odvolali, s pravomocí rozhodovat spory mezi nimi a trestati provinilce, jsou jedni s druhými pospolu v občanské společnosti. Ale ti, kdo nemají takové společné odvolání, míním zde na zemi, jsou ještě v přirozeném stavu, an každý je tam, kde není jiného soudce, soudcem pro sebe a vykonavatelem. To pak je, jak jsem dříve ukázal, dokonalý stav přirozený.“

„90. Z toho je zřejmo, že absolutní monarchie, kterou někteří pokládají za jedinou vládu ve světě, je vskutku nesrovnatelná s občanskou společností, a tak nemůže býti vůbec žádnou formou občanské vlády. Neboť ježto účelem občanské společnosti je uvarování se a náprava oněch nevýhod stavu přirozeného, jež nutně vyplývají z toho, že každý člověk je soudcem ve své vlastní věci, tím, že se

dosadí známá autorita, k níž se může každý člen společnosti odvolati, utrpí-li bezpráví nebo vznikne-li spor, a již každý člen společnosti musí poslechnouti,*) kdekoli jsou nějaké osoby, jež nemají takovou autoritu, k níž by se odvolaly a jež by rozhodla jakýkoli spor mezi nimi, ony osoby jsou ještě ve stavu přirozeném. A takovým je každý absolutní kníže vzhledem k těm, kdo jsou pod jeho panstvím.“

LOCKE, John, Dvě pojednání o vládě. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 185, (kapitola VIII, „O počátku politických společností“, odstavec 97).

„97. A takto každý člověk tím, že souhlasí s jinými, aby utvořili jedno politické těleso pod jednou vládou, zavazuje se každému z oné společnosti, že se podrobuje rozhodnutí většiny a že je jím zavázán.“

MACHIAVELLI, Niccolo, Vladař, s. 56, (kapitola čtrnáctá, „O úkolech panovníka ve věcech vojenských“).

„Vladař nesmí mít jiný cíl, jinou starost a jinou povinnost než válku, její zákonitosti a řád, neboť válečné umění je předpoklad nejvyšší hodnosti a neoddělitelně k ní patří. Nejen udržuje u moci ty, kteří se narodili jako vládci, ale dovede povznést na trůn i prostého občana. Naopak vidíme, jak snadno pozbývají moci ti, co dbají víc na slasti spojené s trůnem než na nezranitelnost svého území. Takový Francesco Sforza se stal vévodou milánským z prostého občana jen proto, že byl znamenitým vojevůdcem. Jeho nástupci se naopak námaze a strážním vojenského života vyhýbali, a právě proto o své hodnosti přišli.“

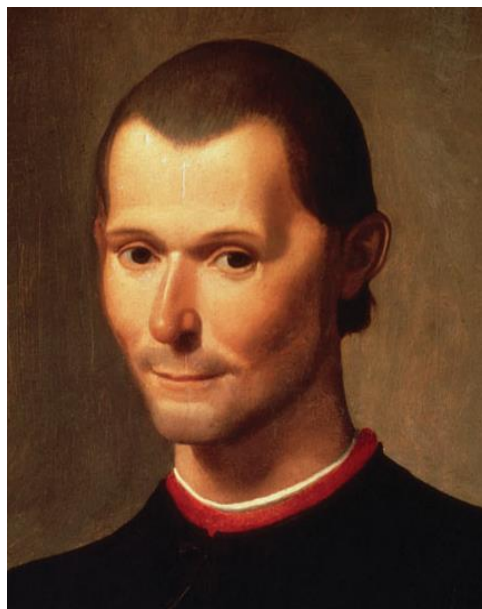
MACHIAVELLI, Niccolo, Vladař, s. 62–63, (kapitola sedmnáctá, „O tvrdosti a shovívavosti, a zda je lepší být oblíbený, nebo obávaný“).

„Ideálem panovníka by vždycky měla být shovívavost a lidskost. Jenomže ne vždy je to možné a prospěšné. ... Je-li cílem tvrdostí pořádek, svornost a blahobyt, pak proti ní nelze vůbec nic namítat. Občasné, byť i přísné tresty jsou pro občany daleko milosrdnější než shovívavost vůči nepořádkům a rozbrojům, které nutně musí skončit zle pro všechny – vražděním a loupením. Trest postihuje jen jednotlivce.

Zejména při zakládání státu číhají na panovníka četná úskalí a tvrdosti se nemůže vyhnout. Ale v tomto případě musí postupovat uvážlivě a lidsky, pečlivě vážit, komu věřit, a komu ne, nedat se strhnout vlastní zbrklostí a panikou, protože od naivní důvěřivosti k neopatrnosti a od podezřívavosti ke krutovládě je vždycky jenom krok.

Čemu tedy dát přednost – popularitě, či respektu? Obojí totiž sloučit v jedno nelze, tak jako oheň a vodu. Má-li se tedy panovník jednoho z toho zříct, pak je lepší oželeť to první. Všichni dobře víme, že lidé jsou nevděční, pokrytečtí, zbabělí a ziskuchtiví, a pokud je ruka páně otevřená, přetrhli by se dobrou vůlí, slibují hory doly – celé své jmění, životy vlastních synů, svou krev. Jakmile však dojde k lámání chleba, na čtyráku obrátí. A jestliže na ně panovník spoléhal, se zlou se potáže. Koupená oddanost nemívá dlouhého trvání, protože na rozdíl od pozemských statků není naším majetkem a v pravý čas s ní nemůžeme libovolně nakládat.

Jen oddanost založená na duchovních hodnotách, na nadosobním cíli a přesvědčení je spolehlivá. Lidé klidně ublíží tomu, koho milují, protože láska je morální závazek a ten pro svůj prospěch klidně poruší. Právě proto nejsou špatní a slabí. Ale strach z trestu je přece jen drží na uzdě.

Obr. 7.3 Niccolo Machiavelli

Panovník má budit respekt, nikoli však strach, protože ten vede zase k nenávisti. A respekt si udrží potud, dokud nesáhne poddaným na majetek a na jejich ženy. Když už mu nezbývá než někoho popravít, pak to musí pádně zdůvodnit. Lidé spíš zapomenou na smrt třeba i vlastního otce než na ztrátu majetku.“

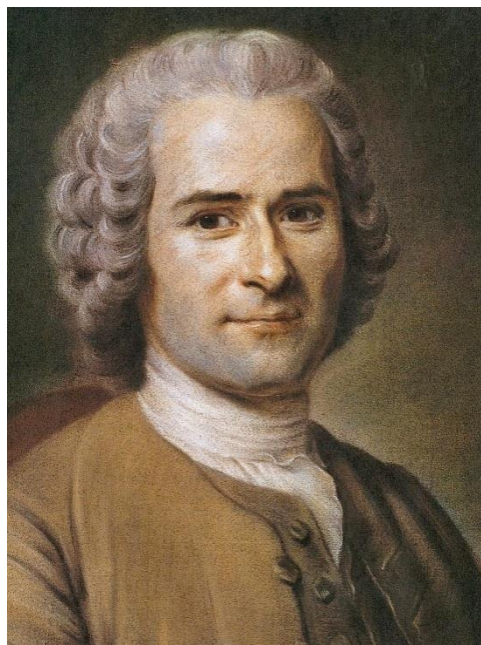
ROUSSEAU, Jean Jacques, O společenské smlouvě, s. 213, 214–215, (kapitola VI., „O společenské smlouvě“).

Takový souhrn sil se může zrodit jen ze součinnosti více lidí. Jelikož však síla a svoboda každého člověka jsou prvními nástroji jeho sebezáchovy, vzniká problém, jak je sloučit se silami druhých a neuškodit si a nezanedbat povinnost vůči sobě samému. Tato nesnáze, pokud jde o můj námět, se může vyjádřit těmito slovy: „Nalézt takovou formu sdružení, které by společnou silou bránilo a ochraňovalo osobu a majetek každého člena, v němž by však každý poslouchal jenom sebe samého, i když se sloučí se všemi, a zůstal svobodným jako dříve.“ A to je také základní problém, který chci ve společenské smlouvě řešit.

...

„Vyloučíme-li tedy ze společenské smlouvy to, co pro ni není podstatné, uvidíme, že se redukuje na tato slova: Každý člen dává svou osobu a všechnu moc pod nejvyšší řízení obecné vůle a každý je také přijímán jako neoddělitelná část celku. Tento sdružující akt okamžitě tvoří z jednotlivých osob každého účastníka smlouvy právnické a hromadné těleso, skládající se z tolika členů, kolik má shromáždění hlasů. Toto kolektivní těleso dostává

tímto aktem svou jednotnost, své společné já, svůj život a svou vůli. Tato veřejná osoba, vytvořená sjednocením všech členů, měla dříve jméno civitas. Dnes se jmenuje republika nebo státní těleso, které je svými členy nazýváno státem, když je pasivním, suverénem, když je aktivním, a mocností, když se přirovnává k sobě podobným. Členové společnosti jako celek se nazývají národem, jako jednotlivci jsou občany, pokud mají účast na svrchované moci, a poddanými, jsou-li porobeni zákonům státu. Tyto výrazy se často směšují a zaměňují; stačí však, budeme-li je umět rozeznávat v jejich nejpresnější významu.“

Obr. 7.4 Jean Jacques Rousseau

B 2. Duha vzniku státu – přístupy myslitelů k vybraným problémům, na základě vybraných textů

	Hobbes	Locke	Rousseau	Machiavelli	Způsob odpovědi
Přirozený stav	válka všech proti všem	spolupráce jednotlivců	volnost ve splynutí s přírodou	silní vládnou slabým	
Svoboda jednotlivce v přirozeném stavu	neomezená				omezená/ne omezená/ne řeší
Důvod vzniku státu – uzavření společenské smlouvy				neřeší	vyplývá z textů
Funkce státu					vyplývá z textů
Forma vlády (podrobení se vládě většiny)				republika - samospráva obcí a měst, absolutní monarchie - stát	vyplývá z textů
Dělbá moci (zákony a soudy)			ne		ano/ne
Původ moci (suverénem)					vyplývá z textů
Právo odvolat vládce					ano/ne
Vlastnictví	ne		ne, ale postupně vzniklo		ano/ne
Prosazení moci ve státě z pozice síly	neřeší	neřeší	neřeší		ano/ne
Právo nadvlády nad slabšími, kteří nejsou občany státu					ano/ne
Trest a trest smrti			ano		ano/ne

Varianty odpovědí mimo tučné záznamy odpovídají pouze vybraným ukázkám textů – jde o vyhledání přesné terminologie přímo v textech (všude, kde je napsáno „vyplývá z textů“).

Otázky pro shrnutí:

Který z autorů výroků pronesl tvrzení o tom, že prapůvodním přirozeným stavem člověka je válka?

Platí teorie společenské smlouvy univerzálně a proč?

Kdy dochází k přechodnému návratu moci do rukou lidu?

8. Občanem. Občanem regionu

Jitka

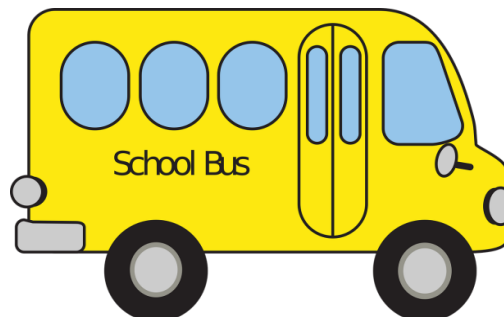
Už třetím rokem studuji v Praze medicínu. Pocházím z malé obce na Vysočině, kam se ráda vracím za rodiči a mladšími sourozenci. Cesty domů bývají občas zajímavé, obzvláště v zimě se termíny návaznost spoju nebo integrovaná doprava mění v prázdná slova. Občas je nutné posledních pár kilometrů dojít i se zavazadly pěšky, když doma není někdo, kdo by mě autem vyzvedl. Ty návraty do Prahy bývají hektické. Musím občas vstávat před půl pátou, chci-li být v 9 včas na pondělním semináři. Na kolejích to mám ráda, ale už jsem slyšela, že pár lidí z ročníku nemělo hlavně v prvním semestru štěstí na spolubydlící. V tomto ohledu jsem nadmíru spokojená, jen kolejné představuje docela velký výdaj. A nebýt studentských slev doprava by také nebyla zrovna levná. Tento nedostatek řeším brigádami. Občas se kvůli nim moc nevyspím. Naši mi sice pomáhají, kde mohou, ale bez brigád by nebyla šance vše utáhnout. Výhodou velkého města je dostupnost práce, kultury i zdravotní péče fakticky na každém rohu. Co mi doma chybí nejvíc, je asi divadlo. V tom je Praha vynikající. Nevýhodou jsou velké faktické i časové vzdálenosti mezi čtvrtěmi, které překonat bez metra a hromadné dopravy vůbec by byl velký problém. Hlavně ve špičce je metro úžasným pomocníkem, také při přesunech nadoraz mezi jednotlivými na sebe v rozvrhu navazujícími místy výuky, z nichž některá mohou být dost daleko od sebe. Fascinuje mě, jak místní nadávají, že lítačka je drahá. Sumu, kterou činí její cena za rok, každý z mých rodičů projedzí do práce za dva měsíce. Je tedy až nepochopitelné, kolik mých spolužáků a známých, kteří jsou přímo z Prahy, jezdí všude autem, když mají koupennou i lítačku. Časově to pro ně bývá lepší jen tehdy, když není Praha zacpaná, finančně vůbec – nehledě na to množství zplodin, které tak musíme díky přehlcené pražské dopravě dýchat. V budoucnu bych ráda z Prahy odešla a pracovala v okresní nemocnici, ale vše záleží na tom, jestli školu vůbec dodělám.

Adam

Trochu závidím kamarádům, co bydlí na kolejích. Mají kliku, že na týden i mnohem déle mohou vypadnout z domu a nejsou neustále pod dozorem rodičů. V jednadvaceti trochu otrava. Možná jsem si před dvěma lety měl podat přihlášku ke studiu do jiného města. Za rok po bakaláři o tom budu vážně uvažovat. Kolegové, co nejsou z Prahy, mají výhodu, že se dostanou z dosahu neustálé kontroly rodičů. My pražští nikoli, a ještě k tomu dojíždíme. Na trase mezi domovem na okrajovém sídlišti v Řepích a centrem se nepřesouvám několikrát za den, ale raději zůstanu celý den v centru, i když to na přírodovědeckou fakultu mám blíže než kolegové z jiných čtvrtí. I tak přesun ranní špičkou zabere i hodinu. Když je klid, tak to zvládnou za třicet až čtyřicet minut. Většina studentů je ale mimopražská. Občas se směju větám typu „vy Pražáci nemusíte dojíždět“. Technicky nemusíme, ale zato hodně času strávíme při dojíždění v dopravních prostředcích uvnitř mnohdy zacpané Prahy. Navíc cena lítačky neustále stoupá. Jakmile si v práci, kterou při škole mám na částečný úvazek, trochu vydělám, možná si pořídím auto. Jedinou slabinou plánu je šílená a fakticky nemožná dostupnost parkovacích míst. Hlavně v centru u fakulty je to tristní. Až dostuduji, zůstanu v Praze, nejlépe tam, kde se člověk moc nepředře.

A. Odpovězte na otázky týkající se úvodního textu:

- **V čem je Adamův postoj k dopravní situaci lichý?**
- **Jak byste pomohli Adamovi? Poradte mu způsob řešení jeho situace, která je podle něj obtížnější než u studentů přicházejících z regionu.**
- **Existuje ve velkoměstě rovnost v příležitostech pro občana centra a regionální periferie?**

Obr. 8.1 Školní autobus

- B. Na základě úvodních dvou textů sestavte klady a zápory života studentů pocházejících přímo z velkoměsta a studentů, kteří do velkoměsta přišli z regionu.

Student z regionu

Student z velkoměsta

C. Odpovězte nebo diskutujete nad otázkou/otázkami týkajícími se pokračování textu.

Jitka

Jitka byla nejen ve škole považována za nadaný talent. Studium dokončila bez větších problémů v řádné době. Ale už za studií se setkala s narážkami ze strany starších učitelů, že jako žena by měla být maximálně zdravotní sestrou, věnovat se rehabilitaci nebo pediatrii, ale ne chirurgii! Už rozdíly v oslovování „dívče vs. pane kolego“ ji žraly, ale věřila, že jakmile bude mít diplom v kapse, situace se změní. Omyl! Už jen pohovory v okresních nemocnicích vypadaly katastrofálně, padaly otázky: „Jste vdaná/zadaná? Máte/plánujete děti?“ Do nemocnice se na rozdíl od svých spolužáků dostala až po více než dvou letech, navíc až na dvacátý pokus. Je na plicním oddělení, kde jí dali šanci, a vůbec neví, jestli má smysl zkoušet znovu ponižující pohovor na chirurgii.

Obr. 8.2 Lékařka

Obr. 8.3 Pracovní pohovor

Adam

Adam měl vždy studium tak trochu na háku. Nakonec z Prahy neodešel. Jako společenský typ by nerad opustil domov, kde má přátele a známé. Po škole mu kamarádův známý dohodil místo v jednom výzkumném ústavu. Zůstat v Praze se mu tedy bohatě vyplatilo. Biochemie sice nikdy nebyla jeho parketa, ale teď jej vlastně živí. Ironie života je bezbřehá. On, který školu nikdy nemusel, se nyní stal výzkumníkem a má z akademické sféry nabídku učit. Akorát nároky na ježdění po různých zahraničních konferencích, a hlavně nutnost publikace ho na práci rozčilují. Cestovat se má leda tak někdy na dovolenou.

→ Vysvětlete pojmy sociologie a sociální kapitál.

- *Má život v regionu vliv na sociální kontakty obyvatel?*

Otázky pro shrnutí:

Obr. 8.4 Sociální kontakt

- ? Rozšiřuje studium ve velkoměstě obzory obyvatelům velkoměsta i z regionu stejně?
- ? Je dopad na sociální kontakty studentů z regionu a studentů pocházejících z velkoměsta rozdílný?
- ? Existuje ve velkoměstě rovnost v příležitostech pro občana centra a regionální periferie?

9. Vlastnictví a sociální nerovnost. Sociální nerovnost práva menšin ČR a EU

Evropská unie je nadnárodní organizací sdružující nezávislé státy, která budováním společných institucí dosud vytvořila základ směřující prohlubováním integračních procesů k faktické konfederaci, která bude lépe čelit společným problémům a výzvám. Jednou z takových výzev byla i tzv. migrační krize vystupňovaná v roce 2015. Tehdy se jasně ukázal problém neexistence společné imigrační politiky bez norem pro instituci, která by zajistila jednotný postup všech členských států. Imigrace do Evropy z ostatních kontinentů není novou situací, jak se nám snaží vnutit některá média, a vyvolat tak zbytečné pocity strachu, který pak může živit mnoho negativních nálad a populistických opatření.

Především z geograficky propojené Asie a blízké Afriky přicházeli do Evropy lidé už od pravěku. V již zaznamenávané historii můžeme hovořit o tzv. stěhování národů, ke kterému jsou současné migrační vlny přirovnávány. Tehdy se však opravdu stěhovaly celé národy. Později můžeme hovořit o vpádech kočovných národů z pouští a stepí – jako byli Arabové (Španělsko, Sicílie, Kréta), Avari, Bulhaři, Maďaři, Pečeněhové, Kumáni a ve 13. století Mongolové. Od 14. do 18. století to byli Turci, jejichž nadvláda nad Balkánem se od 19. století začala postupně drolit, aby ve 20. století zmizela úplně. Od doby Mongolů a Turků byla Evropa již vpádů ušetřena. Nově příchozí národy přišly a většinou obohatily evropskou kulturu a splynuly s původními obyvateli, někteří dali takto vzniklému národu své jméno. Pouze jeden kočovný národ byl natolik početný, že vtiskl původním usedlíkům svůj jazyk a některé zvyky, ale sám přijal jejich náboženství a kulturu. Tím národem byli Maďaři.

Evropa ale ve 20. století zažila velké přesuny obyvatel uvnitř sebe samotné. Ať již byly příčinou revoluční zmatky v Rusku nebo rozvrat po druhé světové válce a politické důsledky z něj pramenící. Paradoxem byl poválečný hlad po pracovní síle, který do německy hovořících zemí přivedl Turky, a rozpad koloniálních impérií dřívějších mocností západní Evropy, po kterém následoval příliv obyvatel z bývalých kolonií, kteří prchali před válkami a rozvratem nebo za prací a lepším životem. Také dnes je situace podobná. Média hovoří o přílivu imigrantů z válkou rozvrácených regionů Sýrie, Iráku nebo Afghánistánu. Nejvíce cizinců však pochází většinou z ostatních evropských států. Mimoevropského původu jich je pouhý zlomek. Problémem je však příliš velká koncentrace nově příchozích menšin v některých městech nebo regionech.

Při srovnání nově příchozích ze zemí mimo EU s příchozími mimo Evropu vůbec je tento rozdíl mnohem více patrný. Ve střední Evropě u imigrantů ze zemí mimo Evropu i EU dominují Turci s 1,527 mil. v Německu (1,89 %), 350 tis. v Rakousku (3 %) a 70 tis. ve Švýcarsku (0,84 %), kde je ze států mimo EU největší podíl Srbů, a to 90 tis. (1,09 %). Ve střední Evropě rovněž ve velkém počtu žijí Romové, nejpočetnější menšinu tvoří v Maďarsku, a to 308 tis. (3,6 %), dále 106 tis. na Slovensku (2,12 %) a 3,2 tis. ve Slovinsku (0,20 %), zde navíc z menšin mimo EU mají největší zastoupení Bosňáci – 21 tis. (1,10 %). Poslední větší menšinou ze zemí mimo Evropu jsou Vietnamci. V České republice je to 29,6 tis. (0,3 %) a v Polsku obdobně 29 tis. (0,1 %). Největšími menšinami ze zemí mimo EU jsou i slovansky příbuzní Ukrajinci v ČR – 131 tis. (1,28 %) a Bělorusové v Polsku – 149 tis. (0,4 %).

V severní Evropě z menšin mimo státy EU převažují Rusové. Na 698 tis. jich žije v Lotyšsku (37,2 %), 332 tis. v Estonsku (25,3 %), 177 tis. v Litvě (5,8 %) a na 83 tis. ve Finsku (1,53 %). Ze států mimo Evropu převažují Turci a Iráčané v Dánsku 390 tis. (6,72 %) a 109 tis. Iráčanů ve Švédsku (1,11 %) a 20 tis. ve Finsku (0,37 %). V Litvě (3 tis. – 0,1 %) a Lotyšsku (5 tis. – 0,3 %) největší neevropskou menšinu tvoří Židé. I když původ Židů je asijský a obnovený stát Izrael leží v Asii, díky dvěma tisícům let spoluutváření evropské kultury jejich diasporou považuje mnoho Evropanů Židy spíše za Evropany.

V jihovýchodní Evropě např. v Bulharsku v případě mimoevropských příchozích historicky převládají Turci, 560 tis. (8 %). Turecko sice část svého území leží v Evropě, ale původ Turků i většina území

spadají do Asie. Podobné je tomu i u 621 tis. Romů v Rumunsku (3,3 %) a 16 tis. v Chorvatsku (0,4 %), i když zde je nejpočetnější menšinou 186 tis. (4,36 %) příchozích ze Srbska, které leží mimo EU. U Romů je ale potíž v tom, že se často nehlásí ke své národnosti, a může jich tak mnohde být i třikrát více, než udávají oficiální statistiky.

V jižní Evropě, která je v současnosti migračně velmi exponovaným místem, převládají z mimoevropských národů Maročané s 813 tis. ve Španělsku (1,74 %) a 490 tis. v Itálii (0,82 %). Maroko můžeme zařadit mezi stabilní a na africké poměry prosperující země, a nově příchozí jsou tedy migranti ekonomickými. Ze zemí mimo EU ovšem v Itálii nepatrně převládají sousední Albánci (500 tis. – 0,84 %). V Portugalsku s ohledem na koloniální minulost a rusofonní jazykovou oblast převládají se 151 tis. Brazilci (1,43 %). Jsou však cizinci státními, jelikož hovoří stejným jazykem a mají s Portugalci stejnou kulturu a z větší části i předky. Na Maltě převažují sousední Libyjci v celkovém počtu 493 (0,11 %), ale nepočetnější skupinu zde dnes tvoří Britové se 4 713 (1,05 %), kteří jsou již mimo EU. V Řecku z mimoevropských imigrantů převažují Pákistánci 34 tis., ale z evropských států mimo EU je vysoce převyšují převážně muslimští Albánci se 480 tis. (4,45 %).

V západní Evropě, která je v rámci EU nejbohatším regionem, převažují mimoevropští migranti a příchozí z evropských států mimo EU zde ve srovnání s nimi tvoří jen nepatrný zlomek. Ve Francii žije na 1 713 tis. Alžíránů (2,63 %), kteří jsou evidováni jako cizinci. Mnohonásobně více jich ale má již francouzské občanství. V Belgii převládají Maročané 412 tis. (3,66 %). Západní a jižní Evropa tak má velký počet tzv. maghrebských Arabů ze států severní Afriky mimo Egypt. V Nizozemsku se 396 tis. převládají Turci a Kurdové (2,33 %). Obě národnosti nejsou rozlišovány, jelikož nejvíce Kurdů přichází z Turecka a sčítání probíhá pouze na základě země původu, nikoli národnosti. V Lucembursku dokonce národnost není uváděna vůbec. Z evropských států mimo EU zde žije nejvíce Černohorců 9 tis. (1,47 %). V Irsku žije na 16 tis. Nigérijců (0,35 %) a tvoří tam největší menšinu ze států mimo Evropu i EU!

V textu jsou zohledněny pouze nejpočetnější skupiny přistěhovalců, což ovšem neznamená, že v některých zemích nemůže být přistěhovalých národností (při rozdílu v řádu několika málo tisíc) i více.

Celkem tedy v EU (447 milionů obyvatel) žije 33,4 milionů mimoevropských imigrantů (7,47 %), z nichž tolik obávaných muslimů je 16 milionů (3,5 %). V ČR máme oproti celkové populaci pouze 0,21 % cizinců ze zemí mimo EU.

A. Odpovězte na otázky:

- *Jaký je rozdíl mezi Evropou a Evropskou unií?*
- *Která členská země EU v úvodním textu chybí?*

→ Sestavte z úvodního textu přehledovou tabulku nejpočetnějších menšin, které do EU přišly ze států mimo Evropu (nebo se tam odvozuje jejich původ), a seřadte je od nejvíce po nejméně početnou.

Nejpočetnější mimoevropské menšiny ve státech EU	
Tataři	Estonsko (vzor)

B. Bydlení a jeho dostupnost

Současné předražené bydlení hlavně ve velkých městech nutí mladé lidi v produktivním věku k životu na dluh. V horším případě si půjčují na běžnou spotřebu a poté přepírají velké částky. V lepším případě chtějí získat půjčku na bydlení. Hypotéka je ale pro někoho hůře dostupná (někteří lidé na ni nedosáhnou – nemají pracovní smlouvy na dobu neurčitou nebo čím ručit) a slušné cenově dostupné nájemní bydlení se stává nedostupným snem! Nejsou startovací byty pro mladé, což v důsledku vede k odkládání rodičovství. Někteří tak dítě nemají vůbec nebo v pozdějším věku jedno maximálně dvě. Tato situace vede i k dalším extrémům. Spousta lidí má špatně placenou práci a ani se dvěma zaměstnáními není schopna vše utáhnout. Sklouzávají tak do chudoby a závislosti na sociálních dávkách. Nemluvě o obchodnících s chudobou, kteří inkasují předražené nájemní rovnou z dávek. Některé skupiny obyvatel rezignují, mají proto naopak děti hodně, aby získaly více peněz ze sociálních dávek určených na bydlení.

- *K jakým ekonomickým nerovnostem tento systém vede?*

První –

Druhá –

Třetí –

- *Kde jsou příčiny toho, že se sociální nůžky rozevírají, a vzniká tak stále zvětšující se vrstva materiálně chudých?*
 -
 -
 -
 -
- *Je správný většinový názor, že jedině vlastnické bydlení je správným modelem a podle něj se mají odvozovat většinová pravidla hry?*

C. Získej svůj byt (HRA)

Sociální nerovnost se neprojevuje pouze ve velikosti příjmů a vlastnictví, ale také v odlišném přístupu jak byt do užívání získat. Tyto rozdílné strategie tak jsou kamenem úrazu i hlavní příčinou nepochopení a konfliktu mezi pracující většinou a na sociálním systému závislou menšinou. Striktně nastavené podmínky pro získání obecního sociálního bydlení mohou negativně dopadat na skupiny obyvatel, které mají jen o něco málo vyšší příjmy.

Podmínky získání hypotéky:

- Pracovní smlouva je uzavřena na dobu neurčitou (PSDN), alespoň u jednoho z partnerů.
- Oba partneři vydělají dohromady měsíčně alespoň 50 000 Kč.
- Banka zvýhodní ty z partnerů, kteří budou mít nejen vyšší příjem, ale i lepší smlouvy, které jim příjem zajišťují (ideál: oba PSDN; jeden PSDN + druhý PSDU).
- Pokud má pár více než dvě děti a banka váhá mezi dvěma páry se shodným příjmem i smluvními podmínkami, hypotéku získá pár s méně dětmi!
- Dvě děti nejsou překážkou k získání hypotéky a pár by měl alespoň dvě děti ve své rodině (skupině) mít.

Podmínky přidělení sociálního bytu:

- Ani jeden z partnerů nesmí mít smlouvu na dobu určitou nebo neurčitou.
- Výdělek obou partnerů by neměl o mnoho přesáhnout minimální mzdu 13 350 Kč, max. 15 000 Kč.
- Přednost při přidělení bytu má rodina, která má nižší příjmy, a dosahuje tak pouze např. životního minima.
- Výši životního minima můžete spočítat podle tabulky, kterou vám poskytne vyučující.

Pravidla souboje o byt:

- Věk a pohlaví (šedé karty)
 - Vylosujte si jednu šedou kartu, která vám určí herní roli.
 - Utvořte skupiny, kde jádro bude tvořit pár dospělých – věkový rozdíl rodiče a dítěte by neměl být nižší než 20 let.
 - Každá rodina (skupina) si v závislosti na své strategii může k sobě z řad ostatních hráčů vzít libovolný počet dětí.

- **Příjem (modré karty)**
 - Každý z dospělých hráčů si vylosuje jednu modrou kartu, která určí jeho příjmovou roli.
- **Dávky (světle červené karty)**
 - Každý dospělý, jehož oficiální příjem není vyšší než 16 000 Kč, má nárok na držení karty „příspěvek na bydlení“.
 - Každý rodičovský pár má nárok na kartu „rodičovský příspěvek“, pokud mají dítě do 4 let věku.
 - Každé dítě má v závislosti na svém věku od 2 do 26 let nárok na kartu „přídavek na dítě“.

Naplnění strategie k získání bytu je možné provést dvojím způsobem (tedy pouze dvě skupiny jej získají). Výsledek záleží na vašich vyjednávacích schopnostech při utváření skupin.

- *Kdo a proč nedosáhne na hypotéku a sociální dávky?*
- *Je tento způsob nastavení systému spravedlivý? Proč?*

Otázky pro shrnutí:

Kde jsou příčiny toho, že se sociální nůžky stále více rozevírají?

Která mimoevropská národnostní menšina má největší zastoupení v západní Evropě?

Jaké jsou nástroje vedoucí ke snížení nerovností ve společnosti?

10. Uplatnění a trh práce. Možnosti na současném trhu práce

V minulosti byla společnost členěna na stavy. Nejprogresivnějším byl stav měšťanský, jelikož svým atypickým složením narušoval feudální struktury, kde význam ponejvíce určovalo to, kolik kdo vlastnil půdy. Na půdu byla vázána téměř absolutní většina ekonomické aktivity. Stratifikace měšťanstva s trochou představivosti předurčovala současné rozvrstvení společnosti. Každá současná ekonomická aktivita tak má svého předchůdce v městech starověku nebo středověku (vázána na podnikavé jednotlivce). Ať už se jedná o bohatého kupeckého patricie, chudého samostatného řemeslníka nebo nádeníka. Proč? Důvodem je postavení na společném základu/jmenovateli. Tím je kapitalismus. Kapitalismus je ekonomický systém, jehož výrobní, výzkumně-vývojová a v podstatě jakákoli činnost je motivována snahou vydělat a mít zisk (předchůdce – kapitalistické vztahy uvnitř měst – Itálie, Nizozemí, německá Hansa atd.).

Postupným zvyšováním rozvoje prošla společnost od systému zemědělského přes těžbu a prvotní zpracovávání a dále společnost průmyslovou k současné podobě, kde dominují služby. V každé z těchto fází dynamiku vývoje určovala míra a ochota omezit současnou spotřebu a uspořené prostředky dále investovat do nových inovací, které přinesou větší zisk v budoucnosti.

Fungování systému je postaveno na pracovní aktivitě jednotlivců, kterou umožňuje otevřený ničím nenarušovaný tok kapitálu/peněz, zboží a služeb. Podle charakteru, který je určován způsobem, jímž jedincům peníze přitékají do kapsy (vydělávají), můžeme jednotlivce v současnosti rozlišit do skupin podle podstaty jejich výdělečné činnosti.

→ ***Do jakých (čtyř) základních skupin můžeme rozčlenit ekonomicky aktivní obyvatelstvo? Určete/nebo diskutujte, jaké výhody a nevýhody příslušnost ke skupině obnáší?***

-
-
-
-

→ ***Do jakých skupin můžeme rozdělit obyvatele, kteří nevyvíjejí žádnou nebo velmi malou ekonomickou činnost? Proč tomu tak je?***

→ Doplňte nejdříve svou představu o způsobu vykonávání profese v uvedených systémech nebo pozicích.

- Freelancer
- Gig economy – kontraktor
- Home office
- Platformové zaměstnání
- Portfoliová činnost
- Sdílené pracovní místo
- Švarc systém
- Zero-hours contract

→ Přiřaďte ke způsobům vykonávání profese stručné popisky a v následující diskuzi uveďte konkrétní příklady, které profese se k uvedenému způsobu hodí. (Seznam způsobů vykonávání profesí je totožný s úkolem C.)

- *Freelancer; Gig economy – kontraktor; Home office; Platformové zaměstnání; Portfoliová činnost; Sdílené pracovní místo; Švarc systém; Zero-hours contract*

	pozice, o kterou se dělí dva až tři lidé
	práce zaměstnance z domova přes internet
	práce OSVČ pro velký počet zákazníků nebo stálých klientů
	smluvní vykonávání nárazové práce nebo specializovaných služeb; kontraktor též mezinárodní výraz pro žoldnéře
	nárazové přidělení práce registrovaným sezónním pracovníkům, bez závazku na nabídku přistoupit
	aplikační zaměstnání přes on-line platformu, alternativní a globalizované sítě poskytovatelů služeb všeho druhu
	maskování reálných zaměstnanců za OSVČ, a to z důvodu ušetřit na daních; v podstatě český předchůdce kontraktorů
	nezávislý profesionál, který pracuje a vytváří hodnoty pro toho, kdo si zaplatí jeho znalosti, schopnosti a čas

Otázky pro shrnutí:

Jaký způsob uplatnění na trhu práce je tobě osobně nejbližší?

Zdá se ti obtížné nalézat informace v krátkých textech a vyvozovat srovnání? A proč?

Je pozitivem, nebo negativem množství nových způsobů uplatnění, které vyžadují časovou pružnost a neustálé změny v načasování pracovních aktivit vzhledem k aktuálním potřebám jednotlivce?

11. Hospodaření a rozpočet. Rozdíly ve výdělcích mužů a žen

Vaším úkolem bude vcítit se do role ředitele/ky nebo personalisty/ky, který/á předsedá konkurzní komisi vybírající nového zaměstnance/kyni, náhradu za kolegyni na mateřské. Práce personalisty/ky stojí na schopnosti správně odhadnout a posoudit jednotlivce, zda se hodí pro pozici, na kterou se hlásí. Je jasné, že takový přístup je nutný, otázkou však zůstává, zdali je způsob výběru etický

Alena (24)

Je čerstvou absolventkou vysoké školy. Studijní výsledky měla vynikající, dokonce měla červený diplom. Již při studiu pracovala nejdříve jako brigádník v různých prodejnách, později na dohodu na podobné pozici, na kterou se hlásí. Je svobodná a bezdětná. Vystupování má věcné, zdravé sebevědomé a příjemné.

Bedřich (40)

Působí jako OSVČ v jiném oboru, o kterém tvrdí, že je to spíše jeho koníček. Dříve pracoval deset let na jedné pozici, ze které odešel, když firmu koupil nový majitel. V oboru, kam se nyní hlásí, působí necelý rok. Jako důvod změny zaměstnání uvádí přestěhování kvůli dostupnosti školy jeho dvou dcer (12) a (14). Vystupování má nevýrazné, ale z jeho slov je patrné, že ví, o čem hovoří.

Daniel (32)

Má pět let praxe v oboru. Předchozí pracovitě opustil po dohodě se zaměstnavatelem. Má za sebou solidní výsledky, ale tomu též odpovídá i jeho téměř přehnaně sebevědomé jednání. Problémy řeší rázně a přímočaře. Je rozvedený a čtyřletého syna má ve střídavé péči.

Eva (52)

Za profesní život vystřídala několik zaměstnání. Nejdelší dobu působila v předchozí pozici (12 let) a nejkratší ve dvou případech, kdy ze zaměstnání odešla, protože se jí narodili syn (28) a dcera (26). Jako důvod změny uvádí nedávné propuštění pro nadbytečnost. Vystupování má milé a její slova svědčí o zkušenosti v oboru. Je neuvěřitelně pohotová při řešení problémů.

Obr. 11.1 Pracovní tým

Pro následující úkoly platí, že všechna zadání a jejich podmínky jsou vzájemně propojeny.

A. U charakteristik jsou úmyslně uvedeny nejdůležitější údaje bez zmínky, o jaký obor se vlastně jedná. Jako u všech konkurzů a pracovních pohovorů je nejdůležitější, že se uchazeči hlásí na stejnou pracovní pozici. Rozsah textů je zeshlíhlen na podstatné informace. Vaším úkolem bude odpovédět si u každého z nich (označení iniciálou svého jména) na následující tři, resp. čtyři otázky:

- › Vydrží u nás celé dva roky, než se kolegyně vrátí?

A –

B –

D –

E –

- › Budu mu/jí muset dát větší plat, aby u nás zůstal/a? Řekne si o větší mzdu už po prvním půlroce?

A –

B –

D –

E –

- › Jaké přínosné vlastnosti a zkušenosti má kandidát/ka ve vztahu k firmě a pracovní pozici?

A –

B –

D –

E –

→ Koho byste na pozici vybrali? Vytvořte pořadí jejich umístění v konkurzu.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Ze zákona se **personalista/ka účastníka/ice konkurzu nesmí ptát**: Máte děti? Jste svobodný/á, nebo ženatý/vdaná? Máte partnera/ku?

Obr. 11.2 Uklízeč, nebo uklízečka?

B. Co kdybyste věděli, o jakou konkrétní pracovní pozici se jedná, hrálo by to roli? Bude pak pořadí vašich preferencí jiné?

→ Pokud ano, vyjádřete pořadí počátečními písmeny křestních jmen uchazečů u každé profese (např. A–D–E–B).

Učitel/ka:

Advokát/ka:

Manažer/ka:

Ošetřovatel/ka:

→ **Přiřaďte ke každé pracovní pozici jedno jméno ze čtyř kandidátů tak, aby uchazeč/ka povahovým profilem co nejlépe odpovídal/a dané profesi.**

Učitel/ka:

Advokát/ka:

Manažer/ka:

Ošetřovatel/ka:

→ **Seřaďte profese *učitele/ky, advokáta/ky, manažera/ky a ošetřovatele/ky* podle toho, jakou podle vás reálně pobírají mzdu, a to od nejvyšší po nejnižší.**

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

C. Pokuste se tedy vysvětlit (ne)logičnost stávajícího uspořádání.

- ***Proč vydělávají ženy méně? Jakými dvěma argumenty zaměstnavatelé tento stav nejčastěji ospravedlňují?***

- ***Jaké dva nepravdivé argumenty nejčastěji zaznívají proti zaměstnávání starších lidí?***

- ***Proč manažeři/rky zaměstnávají více muže, když ženy jsou stejně schopné, a navíc je budou stát méně?***

D. Existuje tedy ze začarovaného kruhu nižších mezd cesta ven?

Otázky pro shrnutí:

Je tzv. kádrování jednotlivců špatné? Zamysli se nad otázkou jeho vhodnosti a etiky.

Proč vydělávají ženy méně? Jakými dvěma argumenty bývá tento stav nejčastěji ospravedlňován?

Proč manažeři zaměstnávají více muže, když ženy jsou stejně schopné, a navíc je budou stát méně?

12. Peníze a dluh. Jak se vyhnout a jak ven z dluhové pasti?

Smutné statistiky zveřejněné Exekutorskou komorou České republiky a organizací Člověk v tísni hovoří za vše. V roce 2018 bylo v České republice více než 821 tisíc lidí v exekuci. Více než deset exekucí má na 160 tisíc lidí. Počet nově zahájených exekucí sice poklesl, ale i tak se jedná o alarmující číslo 505 tisíc nových exekucí.

Veronika

si vždycky přála mít statek a chovat koně. Vdávala se v 21 letech a krátce nato si se stejně starým manželem vzali hypotéku a statek za 1,5 milionu Kč koupili. Úrok činil 4 procenta.

„Ve dvou to přece hravě splatíme...”

Hrozně jsem si přála menší stádo, ale manžel byl proti. Usmlouvala jsem to na tři koně. Bohužel jsme neměli dost peněz a bez ručení bylo možné si pořídit koně pouze na leasing. Byli nádherní a těch 180 tisíc mi přišlo jako dobrá cena.

První dva roky byly idylické a bezproblémové. Oba jsme měli dobrou práci, narodila se nám holčička. Já jsem šla tedy na mateřskou, ale ve stejné době měl manžel úraz, více než půl roku se léčil. Jeho pojistka nepokryla ani náklady na léčení, a i když se z nejhoršího nakonec dostal, zůstaly mu neuznané trvalé následky. Co s pokrývačem, který nemůže vzít nic do ruky? O práci přišel a nic už nebylo jako dřív.

Na dcerku, koně, péči o něj a splácení jsem byla náhle sama. Na venkov jsme se odstěhovali daleko od všech příbuzných. Muž začal pít a hodně se změnil. Do roka jsme byli v maléru až po uši. Nevládala jsem splácet, a požádala proto o rozložení splátek na delší období i jejich snížení. Ale hlavně ti, co nám prodali koně, o tom nechtěli ani slyšet. Jednání s bankou se vlekla, a než se začalo vůbec něco dít, začaly chodit první upomínky, a to i na půjčky, které si manžel sjednal bez mého vědomí. Pak už byl život doslova nesnesitelný. Hádali jsme se kvůli kdejaké prkotině, jaké štěstí, že z toho malá ještě neměla rozum. Když u nás zazvonil exekutor, bylo to jak ze zlého snu. Oblepili a zabavili nám úplně všechno a rozjel se neskutečný úřední kolotoč.

Nejhorší bylo, když si původní majitelé koní pro ně přijeli a prohlašovali, že jsou jejich majetek. Právník mi posléze vysvětlil, že leasing je prodej na splátky, a dokud není splacena poslední, věc patří majiteli. Navíc byla ve smlouvě klauzule, že v případě nesplacení, dosud zaplacené splátky propadají jako nájem za užívání věci. Kůň je přeci zvíře, ne věc! Ale právně bylo vše v pořádku.

Nakonec jsem během dvou let na splátkách ve výši pěti tisíc měsíčně zaplatila více než dva koně, a nezůstal mi ani jeden! Z hypotéky na statek jsme společně splatili víc než 350 tisíc a skoro 150 tisíc na úrocích k tomu. Nemělo to žádný význam, dluh 1 150 tis. plus nějaké manžellovy dluhy, které s úroky dosáhly 100 tisíc, byl likvidační. Manžel ztratil úplně mou důvěru. Statek zabavila banka a ocenila ho na 900 tisíc.

Když byly malé necelé dva roky, vzala jsem ji a s hanbou se vrátila k rodičům bydlícím na druhém konci republiky. Zvlášť těžké to bylo proto, že naši byli proti tomu, abych se vdávala tak brzy. Ke všem těm majetkovým tahanicím přibyl navíc rozvod a boj o to, komu z nás svěří naši dcerku do péče. Přijít i o ni? Raději nežít.“

Michal

Michal je milovníkem aut. Naskytla se mu možnost pořídit si Ferrari za 1,5 mil. Kč, ale musel by ho koupit teď hned. Peníze na něj má k dispozici, ale ne pohromadě. Navíc uložené se mu úročí 5 %. Rozhodl se tedy, že si na auto půjčí na 4% úrok.

„To auto je prostě nádherné, no zkrátka dokonalé. To musím mít...

Celý život jsem si přál mít tento konkrétní model. Vyrobeno jich bylo jenom pár, a když se naskytla příležitost jej získat, nebylo nač čekat. Rychle do banky, vyřídit úvěr a ať se práší za kočárem. Počítat můžu až potom.

Když mi ho měli přivést, byl jsem jak na trní. To ráno jsem jen zavolal do firmy, že prostě budu až zítra. První projetí bylo fantastické a všechno napětí ze mne spadlo. Když jsem se po týdnu vrátil do reality, zvedl jsem telefon a domluvil si schůzku se svým daňovým poradcem.

Ten mi doporučil napsat auto na firmu. Nechtěl jsem se ale o svého nového miláčka s nikým dělit. „Vzhledem k tomu, že firma je Vaše, bude to spíše účetní záležitost,“ pousmál se. Já také, jelikož si všechny splátky půjčky budu moci odečíst z daní. Vymyslel, jak to udělat, aby to tak šlo.

Po dvou letech jsem měl pocit, že to byl dobrý nápad. Mé peníze se úročily víc, než byl samotný úrok půjčky, takže na ty půjčené mi hravě vydělávaly peníze uložené, a já – potažmo moje firma – navíc ušetřil každý rok na daních ve výši splátek dluhu.

Už je to dva a půl roku, co auto mám. Bohužel teď firma potřebuje peníze na dotažení jednoho důležitého obchodu do zdárného konce. Možná bylo nerozumné si tak drahý auto koupit. Požádám o přechodnou výpomoc pár přátel a lidí z rodiny. Překlenu krátkodobou platební neschopnost. Vše se mi v dlouhodobém výhledu vrátí na odpočtech a ještě budu moct pozvat rodinu s přáteli na pěknou dovolenou za peníze, které mi přibydou na úrocích. Za pár let se mi můj krasavec hravě zaplatí.“

Václav

Když bylo Václavovi 13 let, jízda v MHD načerno byla pro něj adrenalinovou záležitostí. Tehdy ho chytl revizor bez jízdenky. Pokud by zaplatil ihned, pokuta by činila 500 Kč plus 10 Kč za jízdenku. Ty peníze ale tehdy neměl. Po uplynutí 14 dnů přišla od dopravního podniku první upomínka. Bez slevy už se pokuta vyšplhala na 1000 Kč plus cena jízdenky. Václavovi se tehdy podařilo upomínku vybrat ze schránky dříve, než se dostala do ruky rodičům! Takto se mu to povedlo hned několikrát. To ještě nevěděl, že dopravní podnik postoupil pohledávku externí inkasní agentuře. Ta si na nákladech za řízení připsala k dluhu za množství placených úkonů více než 10 000 Kč! Po čase upomínky přestaly chodit a on celou záležitost pustil z hlavy. Další úkony v průběhu let agentura a soud vyčíslily na 1,5násobek původní přírážky. Když bylo Václavovi 18 let, ohlásil se věřitel po soudním rozhodnutí s požadavkem k úhradě ve výši téměř 38 tisíc korun.

Úkol A: Ptáš se, jak mohla Václavova pohledávka takto šíleně narůst? Odpověď je jednoduchá. Ve světě financí se lze setkat s pojmem tzv. **složeného úročení**. U dluhů i úročení vkladů není důležité pouze kolik, ale i **kdy**! U Václava nevíme, kdy mu byly připočítány jednotlivé přírážky. Ale pokud by tak bylo učiněno na samém začátku, spočítáš, kolika procenty by byl jeho dluh úročen? V jeho případě to ale bude mnohem vyšší úrok.

Vezmi si do rukou **mřížku složeného úročení** (pracovní list 2, dále i PL 2) a zkus se podívat, jak čas hraje proti dlužníkovi a jak naopak prospívá věřiteli. Takto vypadá navyšování částek u nesplacených dluhů, ale také u vkladů v bance. Vyřeš dílčí úkoly v PL 2.

Úkol B: Nerovnost mezi bohatými a chudými je známá věc. Vrať se zpět k příběhům Veroniky a Michala.

- *Co mají Veronika a Michal společného ve vztahu k dluhu?*

Obr. 12.1 Kreditka – vstupenka do dluhové pasti

- *Jaký hlavní rozdíl mezi těmi dvěma je?*
- *Co myslíš, že by udělala Veronika, kdyby měla stejnou startovní pozici jako Michal? A proč?*
- *Co by naopak udělal Michal, kdyby měl Veroničinu startovní pozici? Čím se nejvíce odlišil od Veroniky, když začal mít problémy s dluhem?*

Diskuzní otázky:

Složené úročení, resp. jeho využívání není jedinou příčinou, proč se sociální nůžky mezi bohatými a chudými stále více rozevírají. Zkus zapřemýšlet nad rčením: „Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.“

- *Jaký další faktor tedy stojí na straně bohatých?*
- *Měl tedy Michal pouhé štěstí, že o auto nepřišel?*

Obr. 12.2 Složené úročení při dluhu

- *Jsou všechny půjčky špatné?*
- *Souhlasíš s tím, že Veroničina půjčka by se dala označit za půjčku s dobrým důvodem (pořízení bydlení), ale se špatným koncem a Michalova se špatným důvodem (pořízení auta), ale s dobrým koncem?*
- *Co tedy můžeš říci o půjčkách a jejich vztahu k prohlubování sociální nerovnosti? A proč tomu tak je?*
- *Existuje cesta, jak dluhy zdravě využívat?*

Otázky pro shrnutí:

- ? Složené úročení a jeho využívání není jediným faktorem, proč se sociální nůžky mezi bohatými a chudými stále více rozevírají. Jaký další faktor stojí na straně bohatých? Zkus zapřemýšlet nad rčením: „Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.“

- ? Nerovnost mezi bohatými a chudými je známá věc. Vrať se zpět k příběhům Veroniky a Michala. V čem jsou Michal a Veronika rozdílní?

- ? Co by udělal ten druhý, kdyby si prohodili nerovné startovací pozice?

13. Podnikání a podnikavost. Podnikavost a 21. st. Century competencies: kompetence úspěchu pro další generaci

• *Co vlastně znamená kompetence? Co si pod tím představíte?*

Kompetence může mít více významů, pro nás v této lekci znamená vědomosti, dovednosti, schopnosti, znalosti, zkušenosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro schopnost úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál, rozhodovat se a nést za svá rozhodnutí zodpovědnost. Lze najít desítky příkladů **kompetencí důležitých pro mladou generaci** od řady autorů. V tomto textu se autoři programu inspirovali názorem poradce amerických prezidentů Daniela Pinka (2008), profesora na Harvardské univerzitě Tony Wagnera (Brdička 2010), mezinárodních institucí, jako jsou OECD (Kolektiv 2005) a Evropská unie (Kolektiv 2006) a ve finském kurikulu (Kolektiv 2016 a 2017). Lze říci, že se v nich řada dovedností opakuje, níže je uveden výběr těch nečastějších.

Poznámka: Některé blízké kompetence (např. představivost a kreativita nebo kritické myšlení a řešení problémů) jsou spojeny do jednoho bodu, a to z důvodu zjednodušení a snížení velkého počtu kompetencí z původních zdrojů.

1. Schopnost sebepoznávání

• *K čemu vám může pomoci to, že se dobře znáte?*

Když se dobře znáte, jde všechno lépe. Věříte si, znáte své silné a slabé stránky. Cítíte se klidnější a jistější jako jednotlivec a znáte svoji ideální pozici a roli ve skupině. Znáte také svoje hranice a limity a nenecháte se natlačit někam, kde se necítíte dobře. Věříte, že dokážete ovlivňovat svůj život, a to i navzdory nejruznějším nepříznivým okolnostem. Lidé, kteří mají tuto schopnost, jsou také zpravidla trpěliví, soustředění a často dosahují svých cílů a vizí, i přes případné dílčí neúspěchy a potíže.

Obr. 13.1 Znat sebe sama

2. Schopnost vnímat pocity sebe a ostatních, empatie

• *Jakým českým slovem lze nahradit slovo empatie?*

Ukazuje se, že emoční inteligence je téměř stejně důležitá jako známější IQ. Pokud dokážete vnímat a ovlivňovat svoje pocity, působíte vyrovnaněji, jste přirození a zpravidla také lépe rozumíte ostatním.

Obr. 13.2 Zvídavost

3. Zvídavost, představivost a kreativita

Kreativní a zvědaví lidé používají svoji fantazii a schopnosti k vidění příležitostí i ke změně postoje k situacím ve svém životě. Nebojí se experimentovat, cestovat a poznávat. Dobrá zpráva je, že kreativitu se lze naučit.

4. Schopnost převzít iniciativu, spolupracovat, inspirovat ostatní a být vytrvalý

Iniciativní lidé zpravidla přijímají výzvy. Jsou schopni si zajistit potřebnou podporu. Dokážou vzbudit nadšení u ostatních, s ostatními dobře jednat a inspirovat je. Působí přesvědčivě.

Obr. 13.3 Iniciativa

5. Schopnost přizpůsobovat se změnám a vypořádat se s nejistotou

Změna se stává téměř jedinou jistotou našeho života. Přijetí toho, že změny k životu patří, nám jej hodně usnadňuje a obohacuje.

6. Kritické myšlení a schopnost řešit problémy

- *Jak se projevuje ten, kdo umí kriticky myslet a řešit problémy?*

7. Schopnost plánovat a strategicky myslet

Plánování začíná ideálně u vnitřní motivace (PROČ to chci). Když znáte svoje PROČ a víte, co má být na konci, začnete se ptát, JAK to uděláte a CO k tomu potřebujete, rozdělíte si plán do kroků, kde plánujete svoje „zdroje“ (svůj čas a čas ostatních, kteří vám pomáhají atp.), zvážíte rizika a pak máte ideálně i disciplínu, abyste to celé opravdu i realizovali.

Obr. 13.4 Přizpůsobivost

8. Schopnost práce s digitálními technologiemi a jejich cílevědomé využití k vlastnímu poznávání

- *Představte si, že by vám dnes bylo asi 35 let. V kolika letech si myslíte, že byste měli svůj první mobil?*

9. Etické a udržitelné smýšlení

Člověk s touto dovedností dobře vyhodnocuje následky a dopady nápadů i činů na lidi kolem sebe i na životní prostředí. Tato vyhodnocení ovlivňují vaše jednání ve prospěch vašeho okolí. Je to důležité i kvůli environmentálním a společenským výzvám, kterým budeme společně čelit.

10. Podnikavost

- *Zastavme se ještě u pojmu podnikavost – co to znamená? Když je někdo podnikavý, jaký byste řekli, že bude?*

Jinak lze říci, že **podnikavost** je schopnost využívat příležitosti a nápady a vytvářet z nich hodnoty pro ostatní. Podnikavost se nejlépe učí děláním, tedy tím, že se do něčeho nového pustíte.

Co rozjedeme?

1. Problém?

Co chcete řešit?

Proč je to pro vás důležité?

2. Řešení?

Co je vaším řešením problému?

V čem je nové? Proč bude fungovat?

3. Co bude na konci?

Představte si jaké to bude, až bude vaše řešení fungovat.

Můžete doplnit věty:

Až to bude fungovat, budu se cítit...

Až to bude fungovat, lidé kolem mě...

4. Pro koho to je?

Kdo je vaše „cílová skupina“?

5. Spojenci?

Kdo vám může pomoci?

Proč je to pro vás důležité?

6. Jak poznám, že se to povedlo?

Jak půjde změřit či dokázat, že to funguje?

7. Jak začít?

Jaké tři první kroky můžete udělat? Kdy je uděláte?

Obr. 13.5 Podnikavost

Otázky pro shrnutí:

Co podle vás znamená podnikavost?

Dokážete uvést příklad něčeho, čím byste mohli rozvíjet svoji vlastní podnikavost?

14. Globální problémy. Válečné konflikty jako příčina společenských jevů

A. Úvodní text

Asi největším přelomovým konfliktem moderních dějin se stala první světová válka. Po delším mírovém období přerostla rychle v konflikt nejen globální, ale též konflikt, který mobilizoval široké vrstvy obyvatelstva. Na počátku 20. století snahy ženského emancipačního hnutí dosáhly prvních úspěchů na cestě k rovnoprávnosti mezi pohlavími. Mužské a ženské role byly však ve většině populace tradičně rozděleny dle schématu: muž živí rodinu, žena pečuje o domácnost a výchovu dětí. Dosud nevídané a masové nasazení milionů mužů na frontách postavilo vedení mnoha zemí před novou výzvu. Tím, jak se válka rozrůstala z (podle původního předpokladu) krátkodobého konfliktu v konflikt dlouhodobý, bylo kvůli vysokým ztrátám na bojištích nutno povolávat do armád nové a nové ročníky branců, až hrozil kolaps válečných ekonomik. Tehdy čistě z pragmatické nutnosti byly v rámci válečného úsilí v zázemí masově nasazeny ženy. Dělo se tak i v profesích, ve kterých muži před válkou dominovali nebo byly výhradně mužskou záležitostí.

Tak se obrázek pracující ženy, obvyklý dosud pouze v průmyslových dělnických koloniích v okolí velkých textilek, rozšířil nejen do mnoha jiných oborů, ale i do povědomí širokých vrstev společnosti. Už za války byli mnozí staří nebo neodvedení muži konfrontováni s novou realitou.

Ženy se z donucení musely stát živitelkami rodin mužů, kteří odešli do války. Tehdy se poprvé objevily na veřejnosti v uniformě. Zatím ne vojenské, ale jejich oblečení symbolizovalo pozici úřední osoby. Do této doby spadá doslova překotný start žen v pro ně nových profesích, pracovaly jako průvodčí a další zaměstnankyně železnic, poštovní doručovatelky, učitelky. Mimo veřejný sektor našly ženy uplatnění v průmyslu, a to i v těžkých strojírenských nebo zbrojařských odvětvích, ve kterých byl v důsledku válečných potřeb doslova hlad po nedostatkových dělnících, respektive dělnicích. Asi nejobtížnější postavení měly ženy tváří v tvář dřině v zemědělských hospodářstvích, kde na těžkou práci zůstaly samy s mnoha dětmi a starými rodinnými příslušníky.

Po válce nastala zcela jiná situace. Muži vracející se po demobilizaci se dostávali zpět na svá původní místa, které jim ženy ve většině případů dobrovolně uvolnily. Dál tedy působil tradiční stereotyp, který byl obhajován mnoha ženami a jejich spolky: muži zpět z války do profesí, ženy z profesí zpět do domácnosti. Mnoho mužů z celé Evropy se ovšem z války nevrátilo nebo tito pro zmrzačení nemohli vykonávat svou profesi. Pro převážně svobodné ženy tak zůstal alespoň částečně volný prostor k uplatnění.

Mnoho zemí v rámci poválečných reforem zákonů zavedlo volební právo pro ženy (všeobecné právo). Sociální zákonodárství většiny států právě v tomto období rovněž započala s rozšiřováním volebního práva bez ohledu na výši majetku (rovné).

B. Předsudky a stereotypy

Podstata předsudku stojí na bezmyšlenkovitém přijímání čehokoli, co vnímáme jako danou věc.

V přelomové době dochází většinou ke střetu starého a nového. Právě ve vyhrocené situaci je velice obtížné nalézt kompromis. Střetává se dvojí pojetí, které můžeme vystihnout citáty: „Ne každá změna je k lepšímu.“ a „Pokrok je něco jako řeka, která se valí nezadržitelně vpřed, a co jí stojí v cestě, to smete.“ Lidé pak lpí na něčem, co se dávno přežilo, a ztracují, co jim prospívá. Nebo se naopak zbaví dobrých zvyků i mechanismů, které v minulosti prokázaly svou důležitost a užitečnost. V nejhorším

provedou obojí dohromady. Zkuste tedy předsudky a stereotypy identifikovat v následujících příbězích.

Marie Vomáčková

Když její manžel odešel na podzim čtrnáctého roku do války, zůstala na hospodářství a tři malé děti naprosto sama. Byla to neskutečná dřina, ale ona se nevzdala. Sehnat pomocníka na žně byl nadlidský úkol, ale vždycky se jí nějakým způsobem podařilo hospodářství obstarat i za pomoci nejstaršího syna, kterému už brzy bude 15 let. Její muž se naštěstí vrátil před necelým rokem domů, ale je bez ruky a úplně jiný. Nyní v dubnu 1920 přišla Marie jako obvykle na obecní úřad podepsat nějaké ty papíry.

„Ale, Maruško. To nejde,“ řekl jí starosta.

„Jak nejde, Franto?“

„Muž už se ti vrátil. Pošli sem muže a my to tu vyřídíme. Hospodářství je jeho, ne?“

„Máme ho spolu napůl.“

„I tak pošli svého muže, jo?“

„Ani nápad, Franto. Celou válku jsem si tyhle ouřední záležitosti obstarávala sama!“

„Ale to jo, Maruško. Ale to proto, že ten tvůj byl na frontě.“

„Jak jsem řekla. Ani nápad. A nemysli si, že když je teď ta nová réépublika, že na tom hodlám něco měnit. Zlatý Rakousko, ti povídám.“

(V novém pořádku na konci února 1920 byla schválena ústava, která obsahovala základní demokratické prvky jako rovnost bez ohledu na pohlaví nebo majetek, volební právo žen apod. v celé tehdejší ČSR.)

Františka Jelínková

„... To, co paní Anežce udělali, je nespravedlivé, ti povím. Celou válku pracovala na poště za přepážkou, ale teď musí odejít, protože ten protiva s nakrouceným knírkem se vrátil z fronty. Škoda, že se už nevrátí její muž. To tenhle vozembouch tam měl zůstat, ne on. Helenko, moc ti přeju, že se ti vrátil Pavel a hodně štěstí do manželství. Mně nezbyvá než čekat. Kdo ví, kdy se Lojza vrátí. Starý pan poštmistr je hodný a nechá mě dál roznášet dopisy. Prý ale jen dokud se nevdam. Jako vdaná žena nebudu moci na poště zůstat. Až budu vdaná, bude to stejně jedno. I když pan poštmistr říkal, že by si nás na poště nejraději ponechal všechny. On, který je takový pedant na předpisy. Představ si...“

Josefína Dušková

„Paní, Josefíno. Nerozmyslíte si to? Tak spolehlivého telefonistu určitě nenajdu.“

„Nezlobte se, pane řediteli, ale manžel a rodina si nepřejí, abych dále chodila do práce.“

„To mne mrzí, ale víte, že u nás máte vždy dveře otevřené.“

„Moc vám děkuji, pane řediteli, za všechno. To víte, ještě abych přišla do řečí. Třebas muže přesvědčím, abych v hotelu, kde teď je, mohla dělat kuchařku. Ale to nevadí. Jsem moc ráda, že ho mám zpátky doma, a co teprve děti.“

Odpověz na otázky a splň úkoly:

- ***Kteří lidé ze tří krátkých příběhů jednali na základě svých vlastních předsudků a stereotypů?***

Stereotypy a předsudky:

- Žena se má starat o domácnost.
- Vdaná žena nechodí do práce.
- Vdaná žena nevede živnost nebo hospodářství.

- ***Které postavy podléhaly stereotypům genderových rolí ve společnosti?
V textu příběhů podtrhněte/zvýrazněte ty citace, ze kterých je to patrné.***

- ***Které postavy naopak nově zažitá praxe posunula v myšlení k otevřenosti, ke změnám,
nebo dokonce vzdoru vůči předchozímu stavu?***

Stereotyp a neochota něco měnit pramení z přesvědčení, že co mám, je dobré, nebo že zažité představy jsou lepší, život s nimi je lepší.

- ***Zatrhněte v textu pasáž vyznívající jako protiklad k dosavadnímu jednání a postoji aktéra.***

Otázky pro shrnutí:

Dovedeš si v dnešní době představit, že žena zůstává celý život doma a jejím jediným životním cílem je péče o domácnost, děti a manžela?

Dokážeš vysvětlit rozdíl mezi společenskou normou a uzákoněním nové organizace společnosti?

Jaký vliv měly světové války na společenskou organizaci západního kulturního okruhu?

15. Náboženství, kultura a tradice. Práva žen a menšin v rozvojovém světě

DÍVKA Z REVOLUČNÍ ULICE

V prosinci 2017 se odehrál němý protest Vidy Mováhedové, jež si na jedné z nejrušnějších ulic města sundala hidžáb, který ženy v Íránu musejí povinně nosit. Jako nemá živá socha vydržela stát na ulici jen několik minut. Tichý protest rychle ukončila policie jejím zatčením. Paradoxem je, že když íránský šáh Réza Páhlaví zakázal nošení tradičních šátků jako symbol zaostalosti, vyvolal tím velkou vlnu rozhořčení a nevole nejen u tradicionalistů a konzervatistů. Tento vládce si k prosazování svých reformních myšlenek zvolil cestu mnohdy brutálních a násilných metod. Revoluce, která na začátku roku 1979 úspěšně svrhla jeho diktaturu, byla podporována většinou obyvatelstva. Ženy se na protest proti extrémním metodám halily do tradičních šátků. Zahalení hlavy se tak stalo symbolem odporu proti diktatuře. Nový islámský teokratický režim pak na mezinárodní den žen téhož roku vyhlásil pro ženy opětovnou povinnost šátky nosit. Skončilo to nepokoji těch samých žen, demonstrace byly potlačeny násilím. Šlo vlastně o šátky jako takové, nebo nešlo?

Rok před vystoupením Vidy Mováhedové podobnou situaci jen z opačného pohledu prožila Francie, kde bylo tamním muslimským ženám zakázáno nosit tradiční šátky nebo nikáby. Na první pohled absurdní situace má závažný podtext a vyvstává otázka, kdy je možné podobné vynucování požadovat. Člověku, který má podle základní listiny práv a svobod nárok na vlastní důstojnost, je přikazováno, co si má, nebo naopak nemá oblékat. Takový postup je možné uplatnit např. u malých dětí, které ještě nemají rozum z toho, k čemu který kus oblečení slouží, nebo u mentálně zaostalých jedinců, kteří naopak nemají duševní kapacitu podobnému problému porozumět. Nejsou tudíž obdobná opatření spíše odrazem myšlenek mocných v pomyslném zrcadle, tedy toho, co si myslí o občanech, o jejichž blaho se naopak zavázali pečovat?

BOJOVNICE, NEBO VRAŽEDKYNĚ?

V květnu 2018 byla v Súdánu zatčena devatenáctiletá Núra Husejnová a byla shledána vinnou z úkladné vraždy manžela. Její obhajoba postavená na zabití v sebeobraně, kdy nožem probodla agresivního manžela, který ji předtím za asistence několika příbuzných znásilnil, nebyla uznána. Právní kvalifikace znásilnění v manželství v mnoha zemích neexistuje. Právo šari'a, založené na náboženském základu, nic takového nezná. Sex provedený v manželství bez souhlasu protějšku je považován za zcela legitimní. Manželská povinnost je postavena nad základní lidské právo rozhodovat o sobě a svém těle.

Případ Núry je výjimečný v tom, že kombinuje několik problémů, které mají katastrofální dopady. Prvním jsou nucené sňatky, druhým nucené sňatky nezletilých. V těchto zemích to ukazují alarmující čísla, kdy třetina až polovina dívek vstupuje do manželství před dovršením plnoletosti. V šestnácti letech za Núru rodina rozhodla a uzavřela sňatek. Dívka uprchla k příbuzným, ale dosáhla tím pouze odkladu. O tři roky později byla lstí vylákána domů a tentokrát se jí už utéct nepodařilo. V mnoha kulturách, aby byl sňatek právně legalizován a nebylo jej možné zrušit, musí mezi novomanželi proběhnout pohlavní styk. Není neobvyklé, že se tak musí stát před svědky z obou rodin, vyskytují se i případy, kdy se tak děje za pomoci násilí, při kterém naplnění sňatku asistují členové obou rodin. Jednotlivec je tak v podstatě degradován na úroveň majetku širší rodiny. Porušení zákona se vynucuje realizováním pohrůžky i sta ran holí nebo bičem. Cizoložství nebo opuštění manžela s jiným mužem může mít za následek trest smrti ukamenováním. Odpadlý člen rodiny se vzepřel vůli rodiny,

a tím i celému společenskému řádu daného bohem. V takových případech se rodina těchto lidí v lepším případě jako v tomto zříká, v horším případě je pro záchranu rodinné cti zabije sama.

Důležitý je také postoj rodiny postiženého. Islámské právo uznává institut odpuštění za předpokladu, že porušitel zákona o odpuštění požádá. Odpustit může také rodina postiženého jakéhokoli trestného činu. V takovém případě odsouzeného čeká sice drakonický trest, ale ten nesmí vést k jeho usmrcení. Rodina zabitého manžela ale požadovala trest nejvyšší a z hlediska zákona na tento požadavek měla právo. Núra, která únik z reality řešila za pomoci nože, ovšem vyvázla z pohledu práva s milosrdnější formou trestu smrti, a to oběšením. Núra měla nakonec štěstí a zachránila ji medializace jejího případu a aktivizace podporovatelů z celého světa včetně soudánské emigrantské komunity, a hlavně místních doma. Mezinárodní nátlak na nejvyšší soudánské činitele byl částečně úspěšný, a trest smrti jí tedy byl změněn na mnoho let vězení. O spoustě dalších případů se svět nikdy nedozví a rozsudek smrti bývá vykonán „davem ulice“. Může být podobný případ počátečním symbolem změny k lepšímu?

JSEM GAY, NEBO STUDENEJ?

V posledních letech se v mnoha zemích homosexualita, která tam byla sice stigmatizována, ale většinovou společností spíše tolerována, stává pod tlakem státu v lepším případě nežádoucím jevem. Situace se tak o poznání zhoršila v zemích bývalého Sovětského svazu. Např. v Rusku od roku 2013 platí přísný zákon o zákazu propagace homosexuality, pod který se dá zahrnout ledasjaký čin nebo postoj. Vznikl tak aktivistický projekt Děti 404, který odkazuje na „Error 404 Page not found“. Zrušení jejich internetových stránek je ale pouhým vrcholem ledovce.

Přihlásit se veřejně k homosexualitě může mít pro takové osoby fatální dopad na jejich život, zdraví nebo majetek. Takovým případem jsou neobjasněné útoky nebo dokonce vraždy, jako byla například ta Olega Serdyuka, kterou úřední místa zametla pod koberec. Represe jsou tak organizovány skrytě a za kriminální zločiny nebývá nikdo potrestán. Bizarní byl i vzkaz homosexuálním sportovcům v době, kdy Rusko pořádalo zimní olympijské hry: „Gay sportovci, nesvádějte ruské děti!“

V některých afrických státech, jako jsou Gambie, Uganda nebo Tanzanie, homosexuálům hrozí několik let vězení a stejný osud čeká každého, kdo je označen za LGBT aktivistu. Trestný čin homosexuality je definován velmi vágně. Např. v Ugandě hrozí mnohaleté vězení jen za veřejné pohoršení, kdy se osoby stejného pohlaví budou držet za ruce na ulici. Úřední místa i některé hlavy afrických států postupují v souladu s nepsanou normou, která by se dala shrnout do sloganu: „*Udej si svého homosexuála.*“ Pokud je někomu prokázáno, že o homosexuálovi věděl, a neudal ho, je s ním zacházeno, jako by jím sám byl, ne-li hůř. Ve vlně udavačství jsou zatýkáni i aktivisté, které o dění ve své zemi informují, někteří mizí beze stopy nebo jsou jako ugandský David Kito zastřeleni. Nejhorší je dostat se na úřední seznam s cejchem homosexuála, ze kterého už vás nikdo nevyškrtne. Tato udání se běžně používají i při řešení sousedských sporů.

Mnohem drastičtější situace panuje ve většině muslimských zemí, např. v Saudské Arábii, Íránu nebo Pákistánu, kde platí náboženská doktrína, že homosexualita je dekadentní import ze Západu nebo se jedná o úchylku proti přírodě. Homosexuálové zde oficiálně neexistují, protože se skrývají. V těchto zemích nelze hovořit o perzekuci, protože zde jsou tyto lidé státem v podstatě justičně vražděni.

V Československu přestala být homosexualita trestná v roce 1962. Homosexuální pohlavní styk byl sice uznán legálním, ale až od 18 let, zatímco heterosexuální od 15 let. To se změnilo v roce 1990 posunem hranice na 15 let. V dějinách samostatné ČR se zásadní posun v problematice zlepšení právních podmínek této menšiny odehrál ve druhé polovině 90. let. V prvním desetiletí 21. století vešlo v platnost několik zákonů, které upravují soužití s většinovou společností tak, aby nemohlo docházet k diskriminaci. Stejnopohlavní páry se dočkaly legalizace společného soužití – zákona

o registrovaném partnerství (2006). V současnosti se nejvíce vede debata o tom, že by těmto párům mělo být umožněno uzavírat manželství se všemi právy a povinnostmi k tomu náležejících (např. adopce dítěte partnera, společná adopce dětí nebo přístup k umělému oplodnění u lesbických párů).

A. Vysvětli pojmy:

hidžáb –

čádor –

nikáb –

burka –

kefíja –

šarí'a –

kalif, chalífa –

Alláh –

korán –

šíitské sbírky výroků proroka Alího a kalifů –

sunna –

mešita –

gay –

lesba –

bisexuál –

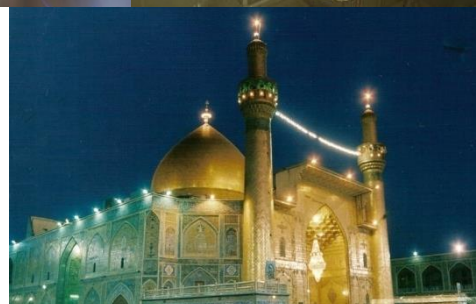
transgender –

LGBT –

asexuál –

homosexuál –

heterosexuál –

Obr. 15.1 Obrázky z arabského světa

C. Diskutujte na témata:

- *Je správné, aby jedna kultura nutila násilím nebo propagandou jiné kultuře své zvyky a svůj způsob života?* (Domluvená manželství byla před 150 lety běžná i v Evropě!)
- *Je správné nařídit zákonem evropským muslimkám, aby nesměly nosit hidžáb?*
- *Je správné nařídit ženám, aby se zahalovaly?*
- *Mělo by být homosexuálům umožněno uzavírat manželství? (Z toho pramení, že by měli mít možnost adoptovat děti svých partnerů, dědit po sobě majetek, adoptovat dítě jako heterosexuální pár a lesbickým párům by mělo být umožněno umělé oplodnění.)*
Ano, nebo ne? Rozhodni v jednotlivých případech:
 - Dědit po sobě majetek
 - Možnost adoptovat děti svých partnerů
 - Možnost adoptovat děti
 - Možnost umělého oplodnění u lesbických párů

Otázky pro shrnutí:

Je správné, aby jedna kultura nutila násilím nebo propagandou jiné kultuře své zvyky a svůj způsob života?

Je správné nařídit zákonem evropským muslimkám, aby nesměly nosit hidžáb?

Mělo by být homosexuálům umožněno uzavírat manželství? (Z toho pramení, že by měli mít možnost adoptovat děti svých partnerů, dědit po sobě majetek, adoptovat dítě jako heterosexuální pár a lesbickým párům by mělo být umožněno umělé oplodnění.)

16. Problémy soužití kultur. Migrační vlny. Předsudky a realita

A. Migrace – test

Evropské a světové souvislosti

- 1) Většina uprchlíků míří za lepším životem do Evropy.
 - a) S tímto tvrzením souhlasím.
 - b) Asi jich nebude většina, ale více než polovina. S tímto tvrzením spíše souhlasím.
 - c) Bude jich přibližně polovina. Ani souhlasím, ani nesouhlasím.
 - d) Bude jich méně než polovina. Spíše s tímto tvrzením nesouhlasím.
 - e) Z celkového počtu uprchlíků přišlo do Evropy jen malé procento. S tvrzením nesouhlasím.
- 2) Většinou se nejedná o uprchlíky, ale ekonomické migranty, kteří jdou do Evropy jen za lepším.
 - a) S tímto tvrzením souhlasím. Vždyť mají lepší oblečení a lepší mobilní telefony, než lidé zde.
 - b) Asi jich nebude většina, ale více než polovina. S tímto tvrzením spíše souhlasím.
 - c) Bude jich přibližně polovina. Ani souhlasím, ani nesouhlasím.
 - d) Bude jich méně než polovina. Spíše s tímto tvrzením nesouhlasím.
 - e) Z celkového počtu uprchlíků bude ekonomických migrantů jen malé procento. S tvrzením nesouhlasím.
- 3) Bohaté země Perského zálivu, kde se těží ropa, se starají o takové množství uprchlíků, kolik zvládnou. Se Syřany je například pojí příbuzný jazyk, stejné náboženství a z něho vyplývající hodnotový systém. Když už je uprchlíků takové množství, že se zde o ně nemohou postarat, vydávají se uprchlíci na cestu do Evropy.
 - a) Toto tvrzení je pravdivé! Státům Perského zálivu je nutné s nápoem uprchlíků více pomoci.
 - b) Toto tvrzení je možná pravdivé, ale určitě by se tyto státy mohly starat více.
 - c) Nejsem si jistý/á, že je tvrzení pravdivé.
 - d) Toto tvrzení je pravdivé pouze částečně.
 - e) Toto tvrzení není pravdivé. Většina bohatých států zavřela hranice a část kvalifikovaných uprchlíků využívá jako levnou a bezprávnou pracovní sílu.
- 4) Mezi uprchlíky přicházejí do Evropy teroristé, kteří se infiltrují do naší společnosti.
 - a) Toto tvrzení je pravdivé!
 - b) Toto tvrzení je možná pravdivé, ale určitě jich není tolik, o kolika se mluví.
 - c) Nevím, jestli je to pravda, či nikoli.
 - d) Na každém šprochu bývá pravdy trochu. Ostatní bude nejspíš novinářská kachna.
 - e) Toto tvrzení není pravdivé. Většina uprchlíků naopak před teroristickými činy a válkou utíká.
- 5) Všichni uprchlíci, kteří dostanou azyl v zemích EU, jsou integrovatelní do evropské společnosti.
 - a) Toto tvrzení je pravdivé!
 - b) Toto tvrzení je možná pravdivé, ale určitě se jich neintegruje tolik, o kolika se mluví.
 - c) Nevím, jestli je to pravda, či nikoli.
 - d) Myslím, že integrovatelné je jen menší množství, a tvrzení je tedy pravdivé jen pro omezený počet případů.
 - e) Toto tvrzení není pravdivé. Integrovat úplně všechny je nereálná utopie, zvláště v zemích, kde dřívější příchozí stejné národnosti vytvářejí sociálně vyloučená ghetta.

Imigranti v České republice

- 6) V České republice žádné cizince nemáme a tak to i zůstane. Nepřijmeme jediného migranta!
- a) Toto tvrzení je pravdivé!
 - b) Toto tvrzení je možná pravdivé, ale neoficiálně tu jistě nějakí budou.
 - c) Nevím, jestli je to pravda, či nikoli.
 - d) Toto tvrzení je spíše nepravdivé. Cizinci v České republice žijí a pracují, ale většina z nich je ze států Evropské unie.
 - e) Toto tvrzení není pravdivé. V České republice žije a pracuje velké množství cizinců, kteří tvoří až 5% populace.
- 7) Přijmout bychom měli pouze uprchlíky z válečných oblastí. Ekonomické migranty je třeba okamžitě vrátit zpět a ty stávající přinutit k odchodu! Tito cizinci berou Čechům práci!
- a) S tímto tvrzením souhlasím.
 - b) Ti stávající by měli v zemi zůstat, ale nové bychom již přijímat neměli. S tímto tvrzením částečně souhlasím.
 - c) Stávající by měli zůstat a nové bychom měli v omezené míře velmi pečlivě vybírat.
 - d) Kdo tedy bude v oborech s nedostatkem lidí pracovat, když ty stávající vyženeme? S tímto tvrzením spíše nesouhlasím.
 - e) Některé obory by bez pracujících cizinců nemohly vůbec fungovat, natož existovat. Je nutné zavést systém, na jehož základě budou moci cizinci v ČR legálně pracovat. Toto tvrzení popírá reálné skutečnosti, a nemohu s ním tedy v žádném případě souhlasit.
- 8) Kvóty na přerozdělování uprchlíků, kteří již zahltili jižní státy EU (nejvíce Řecko, Itálie a Španělsko), jsou ožehavým politickým tématem. Solidarita mezi členy EU však debatou o nich utrpěla vážné trhliny. Je logické a etické si solidaritu vynucovat pohrůzkami krácením evropských dotací a řízením u evropského soudního dvora?
- a) Je to v po řádku a legitimní. Jižním členům EU by se mělo v jejich zátěži odlehčit a uprchlíky k nám převzít podle nařízení EU.
 - b) Měli bychom být solidární, uprchlíky k nám převzít z vlastní vůle a nařízení EU odmítnout.
 - c) Jižním členům EU by se mělo pomoci finančně řešit potřeby uprchlíků, ale měli by tam zůstat.
 - d) Jižním členům EU by se mělo pomoci personálně zvládnout situaci, např. vysláním policistů a vojáků. Více nesouhlasím s vynucováním solidarity.
 - e) Jižním členům EU by se mělo pomoci personálně zvládnout situaci, např. vysláním policistů a vojáků, poskytnout jim finanční prostředky na zabezpečení potřeb uprchlíků na jejich území. Jakákoli vynucovaná solidarita přestává být solidaritou, je diktátem, kterému se není možné podvolit.

B. Řešení testu:

	Kritický přístup k informacím						Body
1	Migranti jdou za lepším životem.	a	b	c	d	e	
2	Nikoli uprchlíci, jsou to ekonomičtí migranti.	a	b	c	d	e	
3	Bohaté arabské země se starají o uprchlíky.	a	b	c	d	e	
4	Mezi uprchlíky přicházejí do Evropy teroristé.	a	b	c	d	e	
5	Všichni uprchlíci jsou integrovatelní do evropské společnosti.	a	b	c	d	e	
6	V ČR nemáme žádné cizince a migranty nepřijímáme!	a	b	c	d	e	
7	Ekonomičtí migranti berou Čechům práci!	a	b	c	d	e	
8	ČR by měla být solidární s ostatními členy EU i za cenu nátlaku.	a	b	c	d	e	
	Získané body	1	2	3	4	5	

Otázky pro shrnutí:

Dokážeš vysvětlit význam slova dezinformace? A k čemu je využívána?

Změnil se tvůj názor na migraci, když jsi měl/a možnost dezinformační tvrzení konfrontovat s reálnými daty? Proč jsi svůj názor změnil/a, nebo nezměnil/a?

Jak problém nelegální migrace vidíš v rámci srovnání Evropy a České republiky?

17. Zdroje kapitol žákovského sešitu

Kapitola 1

BARISO, J. (2019): EQ, emoční inteligence v každodenním životě: aby emoce neškodily, ale pomáhaly: praktický průvodce emoční inteligencí, Metafora, Praha.

GLASSER, J. M. – KUSHNER, J. M. (2018): Jak přežít, když nerozumím emocím: pomocník k rozvíjení empatie, Portál, Praha.

GOLEMAN, D. (2011): Emoční inteligence, Metafora, Praha.

LOJA, R. (2019): Emoce pod kontrolou: 5 kroků ke zvládnutí emocí, Grada, Praha.

VALENTA, J (2006): Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi 1, AISIS, Kladno, 226 s.

Internetové zdroje:

ČADKOVÁ, Agáta. Vnímám, cítím, myslím... In: *Psychologie.cz* [online]. [citováno 2020-07-17]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/vnimam-citim-myslim/>.

KOLEKTIV (2019): Emoce a pocity: tajemství, jak je zvládat In: *Cestarelatex.cz* [online]. [citováno 2020-07-17]. Dostupné z: <https://cestarelatex.cz/emoce-pocity/>.

SOBEK, J. (2017): 3 způsoby, jak zvládat nepříjemné emoce. In: *Mindfulwork.cz* [online]. [citováno 2020-07-17]. <https://mindfulwork.cz/3-zpusoby-jak-zvladat-neprijemne-emoce/>

Kapitola 2

BÉREŠ, M. (2013): Kouč vlastního života: cesta ke spokojenému životu, Grada, Praha.

PLAMÍNEK, J. (2013): Sebepoznání, sebeřízení a stres: praktický atlas sebezvládnutí 3, Grada, Praha.

Kapitola 3

KÜBLER-ROSS, E. (2015): O smrti a umírání: co by se lidé měli naučit od umírajících, Portál, Praha. ISBN 978-80-262-0911-9

SIGMUND, M. a kol. (2014): Vybrané kapitoly z manažerské psychologie, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc. ISBN 978-80-244-4372-0

Internetové zdroje:

HORSKÁ, Bohuslava. SC4BK_KRIN Krizová intervence In: *Is.muni.cz* [online]. [citováno 2020-07-25]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2017/SC4BK_KRIN/studijni_materialy_krizova_intervence_I_podzim_2017.pdf.

KOLEKTIV. Fáze vyrovnávání se s těžkou nemocí a ztrátou In: *Umirani.cz* [online]. [citováno 2020-07-25]. Dostupné z: <https://www.umirani.cz/rady-a-informace/faze-vyrovnani-se-s-tezkou-nemoci-a-ztratou>.

STANĚK, L.: Když to konečně přebolí. In: *Mindfulwork.cz* [online]. [citováno 2020-07-25]. Dostupné z: <https://mindfulwork.cz/3-zpusoby-jak-zvladat-neprijemne-emoce/>

Kapitola 4

ASKLÖF, C. (2003): Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Praha.

KOLEKTIV. Otevřená společnost. In: *Otevenaspolecnost.cz*[online]. [citováno 2020-08-02]. Dostupné z: <https://www.otevenaspolecnost.cz/>

KOLEKTIV (2014): Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 –2020. Úřad vlády ČR, Praha.

SMETÁČKOVÁ, I. – VLKOVÁ, K. (2005): Gender ve škole: příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách, Otevřená společnost, Praha.

SMETÁČKOVÁ, I. (2006): Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitele a učitelky, Otevřená společnost, Praha.

Kapitola 5

BÍLÝ, J. (2008): Láska, vztahy, konstelace: partnerství jako možnost růstu a transformace, Maitrea, Praha.

DOSTÁLOVÁ, E. (2019): Zkušenost účastníků workshopu Nenásilné komunikace a promítání této zkušenosti do běžné mezilidské komunikace, Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Brno.

CHAPMAN, G. D. (2016): Pět jazyků lásky, Návrat domů, Praha.

KOLEKTIV. Nenásilná komunikace. In: *Nenasilnakomunikace.org* [online]. [citováno 2020-08-02]. Dostupné z: <https://nenasilnakomunikace.org>

ROSENBERG, M. B. (2020): Nenásilná komunikace v praxi, Portál, Praha.

RÖDLOVÁ, D. (2014): Důvěra. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

Kapitola 6

Co je domácí násilí. In: *Rosa-os.cz* [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili>

Co dělat v případě domácího násilí. In: *Firebrno.cz* [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: <http://www.firebrno.cz/vase-cesty-k-bezpeci/co-delat-v-pripade-domaciho-nasili>

Co dělat v případě domácího násilí. In: *Domacinasili.cz* [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: <https://domacinasili.estranky.cz/clanky/clanky/typy-osobnosti-obeti-domaciho-nasili.html>

KAŠPAROVÁ, M. (2015): *Domácí násilí z pohledu agresora*. Bakalářská práce. České Budějovice. 95 s. [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/yzdw64/16349156>

Co dělat v případě domácího násilí. In: *Domacinasili.cz* [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/nasilne-osoby/zatim-vime-vic-o-ohrozenych-osobach>

Co dělat v případě domácího násilí. In: *Domacinasili.cz* [online]. [citováno 2020-06-08]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili>

Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí. In: *Rosa-os.cz* [online]. [citováno 2020-06-04]. Dostupné z: http://rosa-os.cz/wp-content/uploads/2014/01/zlom_manual.pdf

Sociální patologie. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_patologie

Odvracela jsem zrak, když mi to dělal. Pak mě ještě ochotně sbíral z podlahy. In: *Onlyu.cz* [online]. [citováno 2020-06-08]. Dostupné z: https://www.onlyu.cz/rodina-a-vztahy/libena-40-odvracela-jsem-zrak-kdyz-mi-to-delal-pak-me-jeste-ochotne-sbiral-z-podlahy/?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu

Kapitola 7

MACHIAVELLI, N. (2012): Vladař, Argo, Praha, s. 56, 185.

HOBBS, T. (2015): Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického, Oikymen, Praha, s. 120–121.

LOCKE, J. (1965): Dvě pojednání o vládě, Československá akademie věd, Praha, s. 179–181, 185.

ROUSSEAU, J. J. (1989): Rozpravy, Svoboda, Praha.

LOCKE, J.: Druhé pojednání o vládě In: *Is.muni.cz* [online]. [citováno 2020-06-02]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/POL478/um/Locke_-_Druhe_pojednani.txt

BRDÍČKO, J. (2013) Observátor aneb uvádění do četby inteligentních textů. In: *Paliseto.cz* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z: http://paliseto.sweb.cz/Ssv/observator_komplet_verze1.pdf

Thomas Hobbes. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hobbes

John Locke. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/John_Locke

Jean-Jacques Rousseau. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau

Niccolo Machiavelli. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Niccol%C3%B2_Machiavelli

Kapitola 8

Kolik stojí život vysokoškolského studenta. In: *Studenta.cz* [online]. [citováno 2020-08-03]. Dostupné z: <https://www.studenta.cz/life/kolik-stoji-zivot-vysokoskolskeho-studenta/r~8794981a46c911e8a44c0cc47ab5f122>

Nejvíce mladých se stěhuje do okolí velkých měst. In: *Statistikaamy.cz* [online]. [citováno 2020-08-03]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2017/12/12/nejvice-mladych-se-stehuje-do-okoli-velkych-mest>

Mladí lidé odcházejí za lepším do velkých měst. In: *Denik.cz* [online]. [citováno 2020-08-03]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/mladi-lide-odchazeji-za-lepsim-do-velkych-mest.html>

Pět důvodů, proč Praha a studium nejdou dohromady. In: *Studenta.cz* [online]. [citováno 2020-08-03]. Dostupné z: <https://www.studenta.cz/5-duvodu-proc-praha-a-studium-nejdou-dohromady/r~st:article:358>

SIMONOVÁ, N. (2005): Plus a minus v našich hlavách. Lidové noviny 13 (18): 1-3, 23. 3. 2005. In: *Soc.cas.cz* [online]. [citováno 2020-08-13]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/plus-minus-v-nasich-hlavach>

JEŽDÍKOVÁ, L.: Život na venkově = spokojenost, či rozčarování? In: *Agris.cz* [online]. [citováno 2020-08-13]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/73/151540/990Jezdikova.pdf

BINEK, J. (2012): Rozvoj venkova z hlediska kompetencí. In: *Zelene-centrum.cz.cz* [online]. [citováno 2020-08-13]. Dostupné z: http://www.zelene-centrum.cz/modul_dokument/prilohy/11281.pdf

Už vás někdo zbouchnul? Zaskočilo mě jak velká je diskriminace žen ve zdravotnictví. In: *Respekt.cz* [online]. [citováno 2020-08-13]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/rozhovor/uz-vas-nekdo-zbouchnul-zaskocilo-me-jak-velka-je-diskriminace-zen-ve-zdravotnictvi>

Kapitola 9

Menšina. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Men%C5%A1ina>

Menšinový zákon. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Men%C5%A1inov%C3%BD_z%C3%A1kon

Obyvatelstvo evropských zemí. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obyvatelstvo_evropsk%C3%BDch_zem%C3%AD

Etnické skupiny v Evropě. In: *Cs.qwe.wiki* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.qwe.wiki/wiki/Ethnic_groups_in_Europe

Menšiny přistěhovalců. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/br_migrants_minorities_en.pdf

Obyvatelstvo Česka. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obyvatelstvo_%C4%8Ceska

Obyvatelstvo Německa. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obyvatelstvo_N%C4%9Bmecka

Obyvatelstvo Polska. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obyvatelstvo_Polska

a pro další země EU.

Sociální podpora v Česku. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_soci%C3%A1ln%C3%AD_podpora_v_%C4%8Cesku

Životní minimum. In: *Kurzy.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kalkulacka/zivotni-minimum>

Přídavek na dítě. In: *Mpsv.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/pridavek-na-dite>

Rodičovský příspěvek. In: *Mpsv.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/rodicovsky-prispevek>

Mateřská. In: *Prispevky.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/materska>

Minimální mzda. In: *Kurzy.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kalkulacka/minimalni-mzda>

Příspěvek na bydlení. In: *Kurzy.cz* [online]. [citováno 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kalkulacka/prispevek-na-bydleni>

Kapitola 10

Problémy trhu práce a politiky zaměstnanosti. In: *Mpsv.cz* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/zprava.pdf/1d796cfb-d654-4d97-0226-d410d44723a5>

Freelanceři či digitální nomádi v pasti. Stát si neví s novými formami práce rady. In: *Zpravy.aktualne.cz*

[online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z:

https://zpravy.aktualne.cz/finance/trh-prace-se-meni-zakonna-pravidla-pro-nove-typy-uvazku-ale/r~a60ce554379a11ea9d020cc47ab5f122/?utm_source=centrumHP&utm_medium=financebox&utm_content=default&utm_term=position-0&utm_campaign=Finance

Švarc systém. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0varc_syst%C3%A9m

Žoldněř. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDoldn%C3%A9%C5%99>

Nezávislý profesionál. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nez%C3%A1visl%C3%BD_profesion%C3%A1l

Uber. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Uber>

Mobilní aplikace. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mobiln%C3%AD_aplikace

Od roku 2021 budou v Česku fungovat sdílená pracovní místa. Jednu pozici si rozdělí víc lidí s kratším úvazkem. In: *Domaci.ihned.cz* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-66695240-vlada-schvalila-novelu-zakoniku-prace-zavadi-sdilene-misto-nebo-meni-zapocitavani-dovolene>

GIG economy. Jak fintech podporuje lidi na volné noze. In: *Roklen24.cz* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://roklen24.cz/a/wGaPz/gig-economy-jak-fintech-podporuje-lidi-na-volne-noze>

Hranice práce. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10408111009-cesky-zurnal/216562262600002-hranice-prace>

CLASON, G. S. (2018): *Nejbohatší muž v Babyloně*. Pragma. Praha. 136 s.

ČÁPOVÁ, L. (2017) *Obrazy Romů v české kulturní a komunikativní paměti*. Praha. 62 s.

Kapitola 11

Pět důvodů, proč ženy vydělávají méně než muži. In: *Idnes.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné

z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/gender-mzdy-zamestnani-zeny-a-muzi.A170122_212533_podnikani_kho/diskuse

Proč jsou v odměňování žen a mužů rozdíly. In: *Europarl.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20200109STO69925/proc-jsou-v-odmenovani-zen-a-muzu-rozdily>

Proč jsou v odměňování žen a mužů rozdíly. In: *Recruit.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.recruit.cz/idnes-proc-zeny-vydelavaji-mene-nez-muzi>

Proč muži vydělávají víc než ženy. In: *Cdk.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/proc-muzi-vydelavaji-vice-nez-zeny>

Jak se liší plat za stejnou práci u muže a u ženy. In: *Mesec.cz* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/ak-se-lisi-plat-za-stejnou-praci-u-muze-a-u-zeny>

Rozdíly v platech mužů a žen v Evropské unii – materiály Evropské komise. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/newsroom/just/document>

KŘÍŽKOVÁ, A., VOHLÍDALOVÁ, M., POSPÍŠILOVÁ, K., MAŘÍKOVÁ, H. 2017. Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.rovnaodmena.cz/www/img/uploads/336b8482.pdf>

KRYL, K.: Kádrují mě. In: *Youtube.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u7XwyMxiwE>

ČADOVÁ, N. – PALEČEK, M. (2006): *Jak je v Česku vnímána práce*. Sociologický ústav AV ČR. Praha. 228 s.

Rozdíly v platech mužů a žen v Evropské unii – materiály Evropské komise. In: *Soc.cas.cz* [online]. [citováno 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/cadova-jak-je-v-cesku-vnimana-prace.pdf>

Rozdíly v platech mužů a žen v Evropské unii – materiály Evropské komise. In: *Soc.cas.cz* [online]. [citováno 2020-06-30]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2014/06/13/proc-zeny-berou-mene>

Kapitola 12

Člověk v tísní. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz>

Dluhové poradenství. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi>

Máme problém. Exekuce. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/mame-problem-exekuce-4045gp>

Život s dluhy a exekucí. Exekuce. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/218411058130731-zivot-s-dluhy-a-exekuci>

Alarmující statistika exekucí. Exekuce. In: *Ekcr.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-verejnost/251-alarmujici-statistika-exekuci?w>

Tisková zpráva statistiky exekucí za rok 2018. Exekuce. In: *Ekcr.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2560-tiskova-zprava-statistiky-exekuci-za-rok-2018?w>

Nižší počet lidí v exekuci. Absolutní nesmysl říkají odborníci. Exekuce. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/nizsi-pocet-lidi-v-exekuci-absolutni-nesmysl-rikaji-odbornici-6135gp>

Exekuce, osobní bankrot, oddlužení, změny statistika. Exekuce. In: *Irozhlaz.cz* [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/exekuce-osobni-bankrot-oddluzeni-zmeny-statistika-1905280745_kno

Život s dluhy a exekucí. Exekuce. In: Czso.cz [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11308/25225901/tab14.pdf/951c7e92-cdb3-4047-9ad6-bde620f9dd1c?version=1.0>

Život s dluhy a exekucí. Exekuce. In: Mapaexekuci.cz [online]. [citováno 2019-12-16]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz>

KIOSAKI, Robert. 2004. *Bohatý táta chudý táta*. Pragma. Praha. 214 s.

HRUBEŠOVÁ, Marcela. 2018. *Desatero boháče. Jak peníze vydělat, řídit, spravovat a rozmnožovat*. Grada. Praha. s.113–118.

Kapitola 13

BRDIČKA, B. (2010): 7 základních kompetencí pro 21. století podle Wagnera. In: rvp.cz [online]. [citováno 2019-08-02]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/11221/7-ZAKLADNICH-KOMPETENCI-PRO-21-STOLETI-PODLE-WAGNERA.html>

KOLEKTIV. (2019): Podpora kompetencí k iniciativě, kreativitě a podnikavosti. Národní ústav pro vzdělávání. In: nuv.cz [online]. [citováno 2019-08-02]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/P_KAP/ke_stazeni/pojeti_decizni_sfera/podnikavost_IV_podrobne_pojeti_oblasti_intervence.pdf

KOLEKTIV. (2016): *National core curriculum for basic education 2014: Helsinki: Finnish national board of education*. 508 s. eISBN (ePUB): 9789521362590.

KOLEKTIV. (2017): Road to 21st Century Competencies In: *Kirstilonka.files.wordpress.com* [online]. [citováno 2019-09-16]. Dostupné z: https://kirstilonka.files.wordpress.com/2018/08/evaluation_framework_microsoft_final.pdf

KOLEKTIV: Definition and Selection of Competencies (DeSeCo) - OECD. 2005. In: *Oecd.org* [online]. [citováno 2019-08-02]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm>

KOLEKTIV: Doporučení Evropského Parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení (2006/962/ES). 2006. [online]. In: *Europa.eu* [citováno 2019-08-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32006H0962>

NOVÁČEK, P. (2011): *Udržitelný rozvoj*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc. ISBN 978-80-244-2795-9.

PINK, D. H. (2008): *Úplně nová mysl: proč budoucnost patří pravým hemisférám*. Ideál. Praha. ISBN 978-80-86995-05-2.

THURMAN, R. A. F. – BSTAN-'DZIN-RGYA-MTSHO. 2004. *Vnitřní revoluce: o životě, o svobodě a o tom, jak získat opravdové štěstí*. Eminent. Praha.

Kapitola 14

Ženy coby vojáci za 1. světové války. In: *Valka.cz* [online]. [citováno 2019-12-19]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/210-Zeny-coby-vojaci-za-1-svetove-valky>

Posel z Liptákova – Vizionář. Exekuce. In: *Diskografie.cz* [online]. [citováno 2019-12-19]. Dostupné z: <http://www.diskografie.cz/jara-cimrman/posel-z-liptakova/vizionar>

První ženy pracující v MHD: Nahrazovaly muže, co odešli do války. In: *Blesk.cz* [online]. [citováno 2019-12-19]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-volny-cas/436838/prvni-zeny-pracujici-v-mhd-nahrazovaly-muze-co-odesli-do-valky.html>

Jak první světová válka zcela změnila postavení žen ve společnosti. In: *Bejvala.cz* [online]. [citováno 2019-12-19]. Dostupné z: <https://www.bejvala.cz/clanky.php?detail=1253>

Smrti byly vystavovány každý den. Jakou funkci plnily za války kanárkové holky? In: *Extralife.cz* [online]. [citováno 2019-12-19]. Dostupné z: https://www.extralife.cz/retro/smrti-byly-vystavovany-kazdy-den-jakou-funkci-plnily-za-valky-kanarkove-holky_1209.html

MUSILOVÁ, D. (2007): *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky*. Věduta. České Budějovice. 199 s.

Kapitola 15

Postavení žen ve společnosti v Africe. In: *Is.mendelu.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=65326

Ženy i nadále zůstávají po celém světě znevýhodněnou většinou. In: *Denikreferendum.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/15129-zeny-i-nadale-zustavaji-po-celem-svete-znevychodnenou-vetsinou>

Ženy obecně na světě žijí v mnohem horších podmínkách než muži. In: *Adra.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.adra.cz/novinky/id/zeny-obecne-na-svete-ziji-v-mnohem-horsich-podminkach-nez-muzi>

„Znásilnil mě.“ Súdánka po vynuceném sňatku zabila svého manžela, soud ji poslal na smrt. In: *Irozhlas.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/noura-hussein-sudanka-manzelstvi-zabila-manzela-soud-smrt_1805111518_mls

Malé vítězství pro Nuru: odsouzená Súdánka unikla trestu smrti. In: *Denikreferendum.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/27879-male-vitezstvi-pro-nuru-odsouzena-sudanka-unikla-trestu-smrti>

RAHIMI, F.: Írán dnes: žena má právo si zvolit, jak se bude oblékat. In: *Denikreferendum.cz* [online]. [citováno 2020-05-25]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/27180-iran-dnes-zena-ma-pravo-si-zvolit-jak-se-bude-oblekat>

Zahalování muslimek má mnohem hlubší důvody. In: *Demokratikon.cz* [online]. [citováno 2020-05-27]. Dostupné z: <https://demokratikon.cz/2018/08/zahalovani-muslimek-ma-mnohem-hlubsi-duvody>

Ší'itský islám. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0%C3%AD%27itsk%C3%BD_isl%C3%A1m

LGBT práva v Česku. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/LGBT_pr%C3%A1va_v_%C4%8Cesku

Diskriminace ve světě. In: *Amnesty.cz* [online]. [citováno 2020-05-26]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/diskriminace-ve-svete>

Trest smrti i manželství. Takhle to mají s homosexuály ve světě. In: *Tn.nova.cz* [online]. [citováno 2020-05-26]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/trest-smrti-i-manzelstvi-takhle-to-maji-s-homosexualy-ve-svete.html>

Homosexuálové ve světě mezi sňatkem a šibenicí. In: *Xantypa.cz* [online]. [citováno 2020-05-26]. Dostupné z: <http://www.xantypa.cz/archiv/cislo-4-14/2423-3/homosexualove-ve-svete-mezi-snatkem-a-sibenici>

Kapitola 16

Migrační statistiky. In: *Clovekvtisni.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/migracni-statistiky-4518gp>

Migrace v Německu konečně na vlastní oči. In: *Cz.boell.org* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://cz.boell.org/cs/2016/05/11/migrace-v-nemecku-konecne-na-vlastni-oci>

Migranti nám berou práci. In: *Lidovky.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/noviny/imigranti-nam-berou-praci.A090528_000160_In_noviny_sko

Berou nám přistěhovalci místa? Podle statistik spíš zachraňují stárnoucí Evropu a oživují trh práce. In: *Aktualne.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament/migrace/r~e38baf00d5d111e7984d0cc47ab5f122>

Průkopník experimentů dokázal, že migrace nesebere domácím práci. In: *Lidovky.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/moje-penize/prukopnik-prirodnich-experimentu-dokazal-ze-migrace-nesebere-domacim-praci.A161007_152103_moje-penize_pave

Evropa. Nejoblíbenější mýty migrační krize. In: *Lidovky.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/evropa-nejoblibenejsi-myty-migracni-krize.A170630_175414_p_zahranici_wag

Migrace. Otázky a odpovědi. In: *Amnesty.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/migrace/migrace-otazky-a-odpovedi>

Desatero migrace. In: *Jsns.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/pdf/desatero_migrace.pdf

Teroristické útoky v Evropě po roce 2000. In: *Aktualne.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/teroristicke-utoky-v-evrope-po-roce-2000/r~00a5aa6af2fc11e591da0025900fea04>

Cizinci v České republice 2019. In: *Czso.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91605941/29002719.pdf/74e31838-8cfa-4e93-9aed-4771e13683a8?version=1.0>

Uprchlíkové kvóty. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Uprchlick%C3%A9_kv%C3%B3ty

Ohlédnutí zpět pro ČR v roce 2015 odmítla uprchlické kvóty a stálo to za to? In: *Euractiv.cz* [online]. [citováno 2020-05-14]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/opinion/ohlednuti-zpet-proc-cr-v-roce-2015-odmitla-uprchlicke-kvoty-a-stalo-to-za-to>

18. Zdroje obrázků

Kapitola 1

1.1 Zvládáš své emoce?

[Emoce]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2016/01/19/07/35/strength-1148029_1280.jpg

1.2 Techniky zvládání emocí

[Techniky zvládání emocí]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2014/01/04/13/58/argument-238529_1280.jpg

Kapitola 2

2.1 Mé poslání

[Poslání]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2018/02/03/09/51/bulletin-board-3127287_1280.jpg

2.2 Cíle

[Cíle]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/06/04/20/48/plan-2372176_1280.jpg

Kapitola 3

3.1 Šok

[Šok]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2012/04/12/10/19/paint-29329_340.png

3.2 Popírání

[Popírání]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2016/07/21/15/39/no-1532840_1280.jpg

3.3 Agrese a hněv

[Agrese a hněv]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2014/01/04/13/58/argument-238529_1280.jpg

3.4 Smlouvání

[Smlouvání]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2018/04/09/11/14/silhouette-3303823_960_720.png

3.5 Deprese

[Deprese]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2018/04/03/00/50/mental-health-3285625_1280.png

3.6 Smíření ke změně

[Smíření]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2015/09/20/08/06/change-948024_1280.jpg

Kapitola 4

4.1 Odlišnost

[Odlišnost]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/09/08/21/52/yin-2730344_960_720.png

4.2 Představy

[Představy]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/10/27/13/40/tattoo-2894318_1280.jpg

4.3 Stereotypy

[Stereotypy]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/07/17/10/53/males-2512007_960_720.jpg

4.4 Důkazy

[Důkazy]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2018/07/22/10/24/trans-sexuality-3554250_1280.jpg

4.5 Prosazení

[Prosazení]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/09/21/20/49/equality-2773512_960_720.png

Kapitola 5

5.1 Důvěra

[Důvěra]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/01/18/11/02/pair-1989553_1280.png

5.2 Odlišnost?

[Důvěra]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2017/09/08/21/52/yin-2730344_960_720.png

5.3 Test lásky

[Test]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-30]. Dostupné z:
https://cdn.pixabay.com/photo/2016/10/07/13/41/puzzle-1721592_1280.jpg

Kapitola 6

6.1 Násilí na ženách

[Násilí na ženách]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-06-13]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/cs/photos/n%C3%A1sil%C3%AD-p%C3%A1chan%C3%A9-na-%C5%BEen%C3%A1ch-ne-odtrhnout-1169348>

6.2 Výsledek = slzy

[Výsledek = slzy]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-06-13]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/cs/photos/slzy-pl%C3%A1C4%8D-slza-bolest-4551435>

Kapitola 7

7.1 Thomas Hobbes

[Thomas Hobbes]. In: *Upload.wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-07-31]. Dostupné z:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d8/Thomas_Hobbes_%28portrait%29.jpg/230px-Thomas_Hobbes_%28portrait%29.jpg

7.2 John Locke

[John Locke]. In: *Upload.wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-07-31]. Dostupné z:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d1/JohnLocke.png/230px-JohnLocke.png>

7.3 Niccolo Machiavelli

[Niccolo Machiavelli]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-31]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Niccol%C3%B2_Machiavelli#/media/Soubor:Santi_di_Tito_-_Niccolo_Machiavelli's_portrait_headcrop.jpg

7.4 Jean Jacques Rousseau

[Jean Jacques Rousseau]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-07-31]. Dostupné z:

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau#/media/Soubor:Jean-Jacques_Rousseau_\(painted_portrait\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau#/media/Soubor:Jean-Jacques_Rousseau_(painted_portrait).jpg)

Kapitola 8

8.1 Školní autobus

[Školní autobus]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-02-04]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/illustrations/bus-school-transport-car-student-5094406>

8.2 Lékařka

[Lékařka]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-02-04]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/vectors/hospital-bless-you-professional-1706646>

8.3 Pracovní pohovor

[Pracovní pohovor]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-02-04]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/illustrations/interview-job-career-business-3836861>

8.4 Sociální kontakt

[Sociální kontakt]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-02-04]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/vectors/people-crowd-individuals-group-304353>

Kapitola 11

11.1 Pracovní tým

[Pracovní tým]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2016/03/09/09/22/workplace-1245776_960_720.jpg

11.2 Uklízeč, nebo uklízečka?

[Uklízeč, nebo uklízečka?]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-03-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/10/13/17/17/background-2848310_960_720.png

Kapitola 12

12.1 Kreditka – vstupenka do dluhové pasti

[Kreditka – vstupenka do dluhové pasti]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-02-05]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/photos/trap-credit-card-debt-danger-4380895>

12.2 Složené úročení při dluhu

[Složené úročení při dluhu]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-02-05]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/photos/money-coin-investment-business-4867813>

Kapitola 13

13.1. Znáť sebe sama

[Znáť]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/06/27/11/48/team-spirit-2447163_1280.jpg

13.2 Zvídavost

[Zvídavost]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2018/04/22/18/43/environmental-protection-3341942_1280.jpg

13.3 Iniciativa

[Iniciativa]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/08/02/00/49/people-2569234_1280.jpg

13.4 Přizpůsobivost

[Přizpůsobivost]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2015/09/20/08/06/change-948024_1280.jpg

13.5 Podnikavost

[Podnikavost]. In: *Cdn.pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-30]. Dostupné z:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/08/30/17/26/please-2697951_1280.jpg

Kapitola 15

15.1 Obrázky z arabského světa

Hidžáb

[Hidžáb]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

<https://pixabay.com/cs/photos/hid%C5%BE%C3%A1b-muslimsk%C3%A9-d%C4%9Bv%C4%8De-%C5%BEena-3575501>

Čádor

[Čádor]. In: *En.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Chador#/media/File:2009_Herat_Afghanistan_4112231650.jpg

Burka

[Burka]. In: *Commons.wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Afghanistan_01.jpg

Nikáb

[Nikáb]. In: *Commons.wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Niqab_with_nose_string.jpg

Kefíja

[Kefíja]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1sir_Arafat#/media/Soubor:ArafatEconomicForum.jpg

Korán

[Korán]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ar%C3%ADa#/media/Soubor:IslamicGalleryBritishMuseum3.jpg>

Mešita

[Mešita]. In: *Cs.wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-01]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0%C3%AD%27itsk%C3%BD_isl%C3%A1m#/media/Soubor:Imam_AliMosqueNajafIraq.JPG

